

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

_____ В.А. Богуш

Рэгістрацыйны № ТД-_____/тып.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ

**Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці:**

**1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па
накірунках)**

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай
адукацыі

_____ **С.М. Ходзін**

УЗГОДНЕНА

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
прафесійнай адукацыі Міністэрства
адукацыі Рэспублікі Беларусь

_____ **С.А. Каспяровіч**

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-метадычнай
работе Дзяржаўнай установы
адукацыі «Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы»

_____ **І.У. Цітовіч**

Эксперт-нормакантралёр

Мінск 2017

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А. Г. Каханоўскі, загадчык кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар гістарычных навук, прафесар;

В. С. Макарэвіч, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Г. І. Маскевіч, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

В. А. Цяплова, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

А. В. Бурачонак, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Г. С. Хадасевіч, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

А. У. Любы, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

У. А. Сосна, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра гісторыі, сусветнай культуры і турызму Установы адукацыі «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт»;

С. Ф. Шымуковіч, загадчык кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Дзяржаўнай установы адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы», кандыдат гістарычных навук, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ў ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай гісторыі Беларусі старажытнага часу і сярэдніх вякоў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Пратакол № 12 ад 13.04.2017 г.);

Кафедрай гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Пратакол № 11 ад 11.04.2017 г.);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (Пратакол № 3 ад 03.10.2017 г.);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарных навукх вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі

(Пратакол № ад 2017 г.)

Адказы за рэдакцыю: А.Г. Каханоўскі

Адказы за выпуск: У.А. Сосна

ЗМЕСТ

1.	Тлумачальная запіска	4
2.	Прыкладны вучэбна-тэматычны план	9
3.	Змест вучэбнай дысцыпліны	10
4.	Інфармацыйна-метадычная частка	30

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Дысцыпліна “Гісторыя Беларусі” з’яўляецца з’яўляецца ключавой цыкле агульнанавуковых і агульнапрафесійных дысцыплін у вучэбным плане спецыяльнасці “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па накірунках” ва ўстановах вышэйшай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь. Тыпавая вучэбная праграма па дысцыпліне «Гісторыя Беларусі» прызначана для навучання на першай ступені вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 1–23 01 12 «Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па накірунках)».

Вучэбная праграма дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» распрацавана ў адпаведнасці з наступнымі нарматыўнымі і метадычнымі дакументамі:

- «Адукацыйны стандарт вышэйшай адукацыі. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1–23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па накірунках). Зацверджаны і ўведзены ў дзеянне пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 30.08. 2013 № 88;

- «Парадак распрацоўкі і зацвярджэння вучэбных праграм і праграм практыкі для рэалізацыі зместа адукацыйных праграм вышэйшай адукацыі» (зацверджаны Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь 06.04.2015);

- Пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 29.05.2012 № 53 «Аб зацвярджэнні правіл правядзення атэстацыі студэнтаў, курсантаў, слухачоў пры засваенні зместу адукацыйных праграм вышэйшай адукацыі»;

- Пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 01.09.2011 № 251 «Аб зацвярджэнні Інструкцыі аб парадку ажыццяўлення эксперыментальнай і інавацыйнай дзейнасці ў сферы адукацыі»;

- Рэкамендацыі па рэалізацыі Канцэпцыі аптымізацыі зместу, структуры і аб’ёму сацыяльна-гуманітарных дысцыплін ва ўстановах вышэйшай адукацыі (зацверджаны Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 22.05.2014 г.).

У праграме ўлічаны патрабаванні адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасці 1–23 01 12 «Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па накірунках)» да падрыхтоўкі спецыяліста.

Мэта вывучэння курса заключаецца ў набыцці студэнтамі ведаў аб асноўных этапах, з’явах, падзеях, асобах айчынай гісторыі; разуменні яе месца ў сістэме сацыяльна-гуманітарных ведаў; дакладным уяўленні ўзаемапраціканенняў і ўзаемаўплываў на цывілізацыйным і этнічным узроўнях; у фарміраванні творчай і гарманічнай сацыяльна актыўнай асобы.

Для рэалізацыі вызначаных мэт прадугледжваецца вырашэнне наступных задач:

- навучыць студэнтаў знаходзіць прычынна-выніковыя сувязі гістарычных працэсаў і падзей;
- прывіць ім навыкі ў вызначэнні фактараў, якія абумовілі змест, характар і асаблівасці рэгіянальнага развіцця;
- сфарміраваць крытычны падыход да аналізу падзеі і працэсаў мінулага, іх сувязі з сучаснасцю;
- садзейнічаць фарміраванню ў студэнта актыўнай грамадзянскай пазіцыі.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да кампетэнтнаснага складальніка спецыяліста вылучым наступныя блокі кампетэнцый: акадэмічныя, сацыяльна-асобавыя, прафесійныя.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да акадэмічных кампетэнцый спецыяліст павінен:

- умець прымяняць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для рашэння тэарэтычных і практычных задач;
- валодаць сістэмным і параўнаўчым аналізам;
- валодаць даследчыцкімі навыкамі;
- умець працаваць самастойна;
- быць здольным і падрыхтаваным выпрацоўваць новыя ідэі;
- валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем;
- валодаць навыкамі, звязанымі з выкарыстаннем тэхнічных сродкаў і кіраваннем інфармацыяй;
- валодаць асноўнымі навыкамі камунікацыі;
- умець павышаць сваю кваліфікацыю на працягу жыцця.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да сацыяльна-асобавых кампетэнцый спецыяліст павінен:

- валодаць грамадскай пазіцыяй;
- быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння;
- валодаць здольнасцю да міжасабовых камунікацый;
- валодаць навыкамі здаровага ладу жыцця;
- быць здольным да крытыкі і самакрытыкі (крытычнае мысленне);
- умець працаваць у камандзе;
- быць здольным да самастойнага навучання;
- умець фарміраваць асабістыя высновы;
- быць здольным прымяняць атрыманыя веды.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да прафесійных кампетэнцый спецыяліст павінен:

- планаваць, арганізоўваць і весці вучэбна-метадычную і навукова-метадычную работу;

- абагульняць і распаўсюджаваць перадавы вопыт арганізацыі выхаваўчай работы;
- развіваць эстэтычныя прадстаўленні і высокія маральныя якасці асобы;
- выкарыстоўваць неабходныя метады даследавання, мадыфіцыраваць існуючыя і ствараць новыя метады даследавання, зыходзячы з дакладных задач;
- планаваць, арганізоўваць і ўдасканальваць работу;
- аргументаваць свой пункт гледжання, аналізаваць факты і рабіць прагнозы развіцця падзей;
- аналізаваць гістарычныя працэсы і тэндэнцыі развіцця эканамічнага, сацыяльнага, палітычнага і культурнага жыцця грамадства;
- перадаваць практычны вопыт для кансультавання ў пытаннях вывучэння гісторыі, арганізацыі даследчыцкіх работ і выхаваўчага працэсу ва ўстановах адукацыі, навукі і культуры;
- ацэньваць канкурэнтназдольнасць і эканамічную эфектыўнасць тэхналогій, якія распрацоўваюцца ў сучаснасці.

У выніку вывучэння дысцыпліны студэнт павінен:

Ведаць:

- асноўныя тэорыі развіцця дзяржавы, грамадства, нацыі;
- асноўныя этапы фарміравання беларускага этнасу ў розныя гістарычныя перыяды;
- сутнасныя характарыстыкі шляхоў мадэрнізацыі ў сацыяльна-эканамічнай, ідэйна-палітычнай, культурнай і духоўнай сферах;
- асноўныя дасягненні ў развіцці матэрыяльнай і духоўнай культуры,
- гісторыка-культурную спадчыну Беларусі і яе патэнцыял у выхаваўчым працэсе;
- асноўныя этапы станаўлення дзяржаўнасці на тэрыторыі Беларусі,;
- месца і ролю беларускіх зямель у геапалітычных працэсах Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, месца і ролю суверэннай Рэспублікі Беларусь у працэсах інтэграцыі і глабалізацыі ў сучасным свеце.

Умець:

- прымяняць розныя падыходы пры характарыстыцы заканамернасцяў і асаблівасцяў гістарычнага развіцця беларускага соцыума;
- тлумачыць уплыў культурна-цывілізацыйных фактараў на сацыяльна-эканамічнае, дзяржаўна-палітычнае, этнаканфесійнае і культурнае развіццё Беларусі ў розныя гістарычныя перыяды;
- ажыццяўляць кампаратыўны аналіз працэсаў у беларускім грамадстве і суседніх грамадствах, ацэньваць вынікі дзейнасці грамадска-палітычных і сацыяльна-эканамічных сістэм ў Беларусі і рэгіёне цалкам у розныя перыяды гісторыі,

- вызначаць сутнасныя характарыстыкі сучаснай беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця;
- ацэньваць асноўныя дасягненні матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цівілізацыі
- выкарыстоўваць прыклады аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны ў сваёй прафесійнай дзейнасці;
- аналізаваць працэс станаўлення беларускай дзяржаўнасці, афармлення і ўмацавання яе суверэнітэту ў XX ст.

Структура зместу праграмы грунтуецца на вызначэнні і адборы галоўных паняццяў, ідэй, тэндэнцый, фактаў, падзей, імён, ключавых дат і іншых элементаў гістарычных ведаў, накіравана на раскрыццё сутнасных элементаў змяненняў эканамічных адносін у Беларусі; дэмаграфічныя характарыстыкі і сацыяльную стратыфікацыю грамадства; асноўныя палітычныя падзеі і іх уплыў на дзяржаўна-прававую эвалюцыю беларускай дзяржавы; канфесійнае і этнакультурнае развіццё; здабыткі духоўнай культуры.

Месца вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» ў сістэме сацыяльна-гуманітарных ведаў вызначаецца прадметам яе вывучэння – працэсы дзяржаўна-палітычнага, сацыяльна-эканамічнага, канфесійнага, культурнага і духоўнага развіцця беларускага народа ў кантэксце агульнаеўрапейскай гісторыі.

Для спецыяльнасці “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны” вельмі важным з’яўляецца вывучэнне гістарычнай праблемы праз аб’екты гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, фарміраванне і змяненне прызначэння помнікаў матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў. Для гісторыка і музейнаўцы патрабуецца ажыццяўляць фарміраванне гістарычных ведаў пра перыяд праз досвед працы з арыгінальнымі крыніцамі і рэплікамі, разбор вербальнай і невербальнай складаючай, мовы і дыскурса.

Структура праграмы дазваляе вызначыць галоўныя элементы гістарычных ведаў, накіравць на раскрыццё сутнасных элементаў развіцця сацыяльных і эканамічных адносін, вызначыць важнейшыя рысы ў дзяржавабудаўніцтве Беларусі. У структуры зместу вучэбнай дысцыпліны вылучаюцца ўзбуйненыя дыдактычныя адзінкі (раздзелы). Па кожным вучэбным раздзеле праектуюцца і рэалізуюцца адпаведныя заняткі (лекцыйныя і семінарскія). Змест вучэбнай праграмы па дысцыпліне дазваляе вывучаць гісторыю Беларусі па праблемнаму і храналагічнаму прынцыпах. Праграма па дысцыпліне адлюстроўвае спецыфіку профіля ўстановавышэйшай адукацыі, спецыяльнасць, уласны навукова-метадычны і асабіста-прафесійны вопыт прафесарска-выкладчыцкага складу кафедраў.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя Беларусі» адводзіцца 308 гадзін, з якіх аўдыторныя заняткі складаюць 190 гадзін. Рэкамендуемымі формамі бягучай атэстацыі могуць з'яўляцца экзамены і залікі.

ПРЫКЛАДНЫ ВУЧЭБНА-ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Спецыяльнасць 1–23 01 12 «Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па накірунках)»

N п/п	Назва раздзелаў (модуляў) і тэм	Колькасць гадзін			
		Разам	аўдытор ных	з іх	
				лекцыі	семіна ры
1	Уводзіны ў гісторыю Беларусі. Асэнсаванне гістарычнага лёсу беларускага народа.	34	10	10	0
2	Першабытная эпоха на тэрыторыі Беларусі (100 – 35 тыс. гадоў да н.э. – VIII ст. н.э.)	8	4	2	2
3	Раннефеадальныя дзяржавы на беларускіх землях (IX – першая палова XIII ст.)	30	10	6	4
4	Утварэнне і станаўленне Вялікага княства Літоўскага (сярэдзіна XIII – XV ст.)	20	12	6	6
5	Беларусь у XVI ст.	38	16	10	6
6	Беларусь у XVII – першай палове XVIII ст.	38	16	10	8
7	Беларусь у другой палове XVIII ст.	36	8	4	4
8	Беларусь у першай палове XIX ст.	28	16	8	8
9	Беларусь у другой палове XIX ст.	28	16	8	8
10	Беларусь у пачатку XX ст.	14	8	4	4
11	Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1914 – 1920 гг.)	22	14	8	6
12	Беларусь у 20 – 30-я гг. XX ст.	40	16	8	8
13	Беларусь у гады Другой сусветнай вайны (1939 – 1945 гг.)	22	10	6	4
14	Беларусь у другой палове 40-х – 80-я гг. XX ст.	30	12	6	6
15	Беларусь на сучасным этапе (90-я гг. XX – пачатак XXI ст.)	28	14	8	6
	Усяго:	416	190	110	80

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

УВОДЗІНЫ Ё ГІСТОРЫЮ БЕЛАРУСІ

Гісторыя Беларусі як навуковая і навучальная дысцыпліна, яе месца ў падрыхтоўцы спецыялістаў у галіне музейнай справы і аховы гісторыка-культурнай спадчыны. Змест і структура курса. Характарыстыка вучэбнай літаратуры.

Асаблівасці гістарычнага шляху беларускага народа. Тэрыторыя і прыродныя ўмовы. Эвалюцыя назваў краю і насельнікаў. Перыядызацыя гісторыі Беларусі. Падыходы да вывучэння айчыннай гісторыі.

Гісторыя і гістарычная памяць. Асноўныя крыніцы па гісторыі Беларусі. Навуковыя і вучэбныя выданні крыніц. Актавы матэрыял і яго захаванасць. Візуальныя крыніцы.

Роля гістарычных ведаў у нацыянальна-культурным адраджэнні і станаўленні суверэннай беларускай дзяржавы ў XX ст.

АСЭНСАВАННЕ ГІСТАРЫЧНАГА ЛЁСУ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

Вывучэнне гісторыі Беларусі ў XIX – пачатку XX стст. Станаўленне гістарыяграфічнай школы Віленскага ўніверсітэта. Пачаткі фарміравання беларускай нацыянальнай гістарыяграфіі. Погляды расійскіх і польскіх гісторыкаў на гісторыю беларускіх зямель.

Айчынная гістарыяграфія гісторыі Беларусі. Развіццё гістарычнай навукі ў БССР у 20-я гады XX ст. Лёс беларускіх гісторыкаў у 1930–ыя гг. Адраджэнне беларускай гістарычнай навукі пасля II Сусветнай вайны. Гістарыяграфія БССР у 1960 – 80-х гадоў. “Белыя плямы” і дэфармацыі гістарычнага мінулага ў савецкай гістарычнай навуцы.

Гісторыя Беларусі ў замежнай гістарыяграфіі XX ст. Даследаванні Беларусі ў міжваеннай Польшчы. Польская гістарыяграфія ў другой палове XX ст. Даследаванні гісторыі і культуры Беларусі ў заходнееўрапейскай гістарычнай навуцы. Працы гісторыкаў дыяспары і іх уклад у распаўсюд ведаў пра Беларусь.

Сучасны этап развіцця айчыннай гістарыяграфіі. Важнейшыя дасягненні, супярэчнасці і кірункі ў гістарычнай навуцы Рэспублікі Беларусь у 1990-ыя гг. – пачатку XXI ст. Перамены ў сістэме гістарычнай адукацыі Беларусі.

ПЕРШАБЫТНАЯ ЭПОХА НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ

(100 – 35 тыс. гадоў да н.э. – VIII ст. н.э.)

Засяленне тэрыторыі Беларусі чалавекам. Каменны век і яго перыядызацыя для тэрыторыі Беларусі. Прыродна-кліматычныя ўмовы. Старажытныя стаянкі. Фізічны тып, прылады працы, зброя, асноўныя заняткі першых насельнікаў Беларусі. Неаліт. Археалагічныя культуры. З’яўленне ствараючых формаў гаспадаркі. Крэмнездабываючыя шахты. Эвалюцыя сацыяльнай арганізацыі. Першабытныя вераванні. Першабытнае мастацтва.

Насельніцтва Беларусі ў бронзавым і жалезным вяках. Асаблівасці бронзавага веку на тэрыторыі Беларусі (энеаліт). Міграцыі і этнічныя працэсы. Рассяленне індаеўрапейцаў. Фарміраванне балцкай этнічнай супольнасці. Гаспадарчыя заняткі. Жывёлагадоўля і земляробства. Выплаўка і апрацоўка металаў. Першапачатковы абмен. Бацькоўскі род. Сацыяльныя працэсы ў першабытным грамадстве на тэрыторыі Беларусі. Сацыяльная і маёмасная няроўнасць.

Рассяленне славян. Першыя славянскія помнікі на тэрыторыі Беларусі. Вялікае перасяленне народаў і славянская міграцыя. Славянская каланізацыя Беларусі. Узаемаадносінны славян і балтаў. Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Сельская абшчына. Тыпы паселішчаў. Матэрыяльная і духоўная культура. Паганства.

РАННЕФЕДАЛЬНЫЯ ДЗЯРЖАВЫ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ (IX – ПЕРШАЯ ПАЛОВА XIII ст.)

Першыя дзяржавы-княствы. Вытокі дзяржаўнасці Беларусі. Княжанні і княствы. Уплыў варагаў і “шляху з вараг у грэкі”. Узаемаадносінны зямель старажытнай Беларусі з Ноўгарадам і Кіеўскай Руссю. Полацкае княства. Рагвалод і Рагнеда – паходжанне і роля ў палітычным жыцці. Падпарадкаванне Полацка дзяржаве Уладзіміра Святаслававіча. Аднаўленне Полацкага княства пры Ізяславе. Ваенна-палітычная дзейнасць Брачыслава Ізяславіча і Усяслава Брачыславіча. Бітва на Нямізе. Смерць Усяслава.

Узнікненне Тураўскага княства. Княжанне ў Тураве Святаполка Уладзіміравіча. Асаблівасці адміністрацыйнага ладу Турава. Узаемаадносінны з Кіевам. Княствы беларускага Панямоння і іх узаемаадносінны з суседзямі.

Землі беларускага Падняпроўя, Пасожжа і Пабужжа ў складзе Смаленскага, Чарнігаўскага, Кіеўскага і Валынскага княстваў.

Феадальная раздробленасць. Перадумовы, прычыны і галоўныя рысы феадальнай раздробленасці. Пачатак драблення Полацкай зямлі і гісторыя яе ўдзелаў. Узвышэнне Менска ў часы Глеба Усяслававіча. Барацьба полацкіх князёў з кіеўскім князем Мсціславам Уладзіміравічам. Візантыйскае выгнанне. Усобицы ў Полацкай зямлі. Ускладненне знешнепалітычнага становішча Полацкага княства напрыканцы XII – пачатку XIII ст. Аднаўленне палітычнай самастойнасці Тураўскага княства. Юрый Яраславіч. Феадальная раздробленасць Тураўскага княства. Удзелы Тураўскай зямлі.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Шматукладнасць гаспадаркі. Зараджэнне і станаўленне феадальных адносін. Феадальнае землеўладанне.

Умовы развіцця і стан сельскай гаспадаркі. Сістэма земляробства. Натуральная гаспадарка. Шляхі ўзнікнення гарадоў. Зараджэнне і станаўленне гарадскіх рамёстваў. Унутраны і знешні гандаль.

Сацыяльная структура грамадства. Фарміраванне і склад федальнай вярхушкі грамадства. Духавенства. Градское насельніцтва. Катэгорыі сялянства, іх павіннасці і падаткі. Сялянская абшчына.

Рэлігія і культура. Перадумовы хрысціянізацыі. Заснаванне полацкай і тураўскай епархій. Заснаванне манастыроў. Беларускія асветнікі. Узаемаадносіны хрысціянства і паганства. Вынікі і значэнне распаўсюджання хрысціянства для культуры беларускіх зямель.

Вусная народная творчасць. Пісьмовая культура. Беларускія сюжэты ў “Аповесці мінулых часоў” і “Слове пра паход Ігаравы”. Праблема полацкага летапісання. Царкоўная літаратура. Творчасць Кірылы Тураўскага. Агіяграфічная літаратура. Школы дойлідства. Фрэскавы роспіс. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.

УТВАРЭННЕ І СТАНАЎЛЕННЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА (ДРУГАЯ ПАЛОВА XIII – XV ст.)

Утварэнне Вялікага Княства Літоўскага. Асноўныя канцэпцыі ўтварэння Вялікага Княства Літоўскага. Праблема лакалізацыі летапіснай Літвы. Перадумовы і прычыны ўтварэння новай дзяржавы ў Панямонні. Унутраныя і знешнія фактары. Роля Наваградка ў працэсе ўтварэння Вялікага Княства Літоўскага. Міндоўг і яго палітыка да і пасля каранацыі. Тэрытарыяльныя змяненні Вялікага Княства Літоўскага ў другой палове XIII ст. Войшалк. Барацьба са знешняй небяспекай пры Тройдзені. Палітыка Віценя. Збіранне зямель пры Гедыміне і Альгердзе. Барацьба з Тэўтонскім ордэнам і Ардой. Шляхі ўваходжання і месца беларускіх зямель у складзе Вялікага Княства Літоўскага.

Эканамічны лад і сацыяльныя працэсы. Стан сельскай гаспадаркі. Формы феадальнага землеўладання. Катэгорыі, землекарыстанне і павіннасці сялян. Віды сельскіх паселішчаў і сялянскіх надзелаў. Сялянская абшчына. Грады і замкі. Склад градскога насельніцтва. Рамёствы і гандаль. Фарміраванне палітычнай эліты. Дынастыя Гедымінавічаў. Князі, арыстакратыя, знаць, рыцары, баяры.

Абвастрэненне ўнутраных супярэчнасцей у Вялікім Княстве Літоўскім у канцы XIV ст. Дынастычная барацьба пасля смерці Альгерда. Кейстут і Ягайла. Андрэй Полацкі. Перагаворы аб шлюбе Ягайлы і спосабы выйсця з палітычнага крызісу. Падрыхтоўка, заключэнне і змест Крэўскага пагаднення 1385 г. Прывілей Уладзіслава-Ягайлы 1387 г. і яго сутнасць. Пачатак распаўсюджання каталіцтва на беларускіх землях. Іван-Скіргайла. Барацьба Вітаўта з Ягайлам. Востраўскае пагадненне.

Унутраная і знешняя палітыка Вітаўта. Ліквідацыя ўдзелаў і цэнтралізацыя ўлады ў Вялікім Княстве Літоўскім. Абласныя прывілеі і іх значэнне. Бітва на Ворскле і яе вынікі. Саюз ВКЛ з Польшчай. Віленска-Радамская унія. “Вялікая вайна”. Перамога пад Грунвальдам і яе значэнне для развіцця Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. Градзельскі прывілей 1413 г.

Палітыка Вітаўта ў дачыненні да праваслаўнай царквы. Луцкі з'езд 1429 г. Праект каранацыі Вітаўта.

Грамадзянская вайна 30-х гг. XV ст. у Вялікім княстве Літоўскім. Луцкая вайна. Свідрыгайла Альгердавіч і Жыгімонт Кейстутавіч. Бітва пад Вількамірам. Палітычная кар'ера Свідрыгайла. Забойства Жыгімонта Кейстутавіча і ўлада ў Вялікім Княстве Літоўскім.

Казімір Ягелончык і яго палітыка. Дынастыя Ягелонаў. Пачатак княжання Казіміра Ягелончыка. Паход Міхайлушкі Жыгімонтавіча. Паўстанні ў Смаленску і Жамойці. Барацьба за аднаўленне адзінства дзяржавы. Ваенныя кампаніі і пацвярджэнне правоў. Агульназемскі прывілей 1447 г. і яго значэнне. Гаспадарская рада і афармленне яе функцый. Судзебнік 1468 г. Рэлігійная палітыка Казіміра Ягелончыка. Лёс Фларэнтыйскай уніі ў Вялікім княстве Літоўскім. Усходняя палітыка Казіміра Ягелончыка. Мірны дагавор 1449 г. з Масквой. Абвастрэнне ўзаемаадносін з Крымскім ханствам. “Змова князёў”. Ацэнка перыяду кіравання Казіміра.

Этнічныя працэсы і культура беларускіх зямель у XIV – XV ст. Пачатак складвання беларускага этнаса. Фарміраванне старабеларускай мовы. Этнічная тэрыторыя. Этнічная самасвядомасць і саманазва. Палітонімы і канфесійныя ў Вялікім Княстве Літоўскім. Праблема паходжання назвы “Белая Русь”.

Народная і элітарная культура. Дойлідства і выяўленчае мастацтва. Мясцовыя традыцыі і замежныя ўплывы. Замкі і інкастэліраваныя храмы. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Рукапісная кніга. Арыгінальная і перакладная літаратура. Беларуска-літоўскае летапісанне. Пахвала Вітаўту. Рэлігійная літаратура. Кіпрыян. Рыгор Цамблак. Актавая і эпістальярная спадчына Гедымінавічаў. Граматы Гедыміна. Лісты Альгедра ў Канстантынопаль. Акты Вітаўта.

БЕЛАРУСЬ У XVI ст.

Унутры- і знешнепалітычнае становішча Вялікага княства Літоўскага ў першай палове і сярэдзіне XVI ст. Умовы ўступлення на трон Аляксандра. Абвастрэнне адносін з Масквой. Персанальныя уніі з Польшчай. Войны Вялікіх Княстваў Літоўскага і Маскоўскага. Тэрытарыяльныя страты і іх наступствы. Бітвы на Вядрошы і пад Оршай. Барацьба з нападамі крымскіх татар. Бітва пад Клецкам. Абвастрэнне палітычнай барацьбы пасля смерці Аляксандра. Мяцеж Міхаіла Глінскага і яго вынікі. Ваенныя рэформы. Паспалітае рушанне і наёмнае войска. Рэлігійная талерантнасць у грамадска-палітычным жыцці Вялікага Княства Літоўскага.

Эвалюцыя дзяржаўна-палітычнага ладу Вялікага княства Літоўскага. Вялікакняская ўлада. Паны-рада. Вальны сойм. Агульназемскія прывілеі 1492 і 1506 гг. Абмежаванне ўлады вялікага князя і пашырэнне паўнамоцтваў Рады. Агульнадзяржаўныя соймы і павятовыя соймікі.

Цэнтральныя і мясцовыя органы ўлады і кіравання, іх структура і функцыі. Асаблівасці мясцовага кіравання зямель.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел. Ваяводства, намесніцтвы, дзяржавы. Воласці і паветы. Адміністрацыйная рэформа 1560-х гг. Складанне судовай сістэмы і агульнадзяржаўнага заканадаўства. Статуты Вялікага княства Літоўскага. Судовая рэформа. Галоўны Трыбунал Вялікага княства Літоўскага. Канцлярыя і архіў Вялікага Княства Літоўскага. Гетман. Попісы войска Вялікага Княства Літоўскага. Эвалюцыя сістэмы войска і абароны дзяржавы.

Лівонская вайна. Прычыны Лівонскай вайны. Расстаноўка сіл напярэдадні Лівонскай вайны ва Усходняй Еўропе. Уступленне ў вайну Вялікага княства Літоўскага. Ваенныя дзеянні войск Вялікага Княства Літоўскага ва Усходняй Прыбалтыцы. Перамяшчэнне баявых дзеянняў на тэрыторыю Беларусі. Страта Полацка. Перамога пад Улай і ўплыў Лівонскай вайны на ўнутрыпалітычную сітуацыю. Перамір'е 1570 г. Аднаўленне ваенных дзеянняў і паходы Стэфана Баторыя 1579–1581 гг. Завяршэнне Лівонскай вайны, яе вынікі.

Люблінская унія. Прычыны і фактары аб'яднання Вялікага Княства Літоўскага з Польшчай. Падрыхтоўка Люблінскага сойма. Расстаноўка сіл і ход перагавораў. Акт уніі і яе змест. Значэнне Уніі ў вырашэнні ўнутрыпалітычных і знешнепалітычных праблем Вялікага Княства Літоўскага. Барацьба Вялікага княства Літоўскага за самастойнасць. Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. Леў Сапега. Мікалай Крыштаф Радзівіл Сіротка.

Усталяванне фальваркова-паншчыннай гаспадаркі і запрыгоньванне беларускага сялянства. Панская гаспадарка. Прычыны з'яўлення фальваркаў. Сялянскае землекарыстанне. “Устава на валокі” 1557 г. Катэгорыі сялянства паводле падаткаў і павіннасцей. Памер і нормы павіннасцей. Катэгорыі сялянства паводле характару асабістай залежнасці. Працэс запрыгоньвання сялянства. Этапы заканадаўчага афармлення прыгоннага права. Антыпрыгонніцкая барацьба беларускага сялянства.

Гарадское жыццё на беларускіх землях. Колькасны рост гарадоў і мястэчак. Гарадскія рамёствы і цэхавая арганізацыя. Унутраны і знешні гандаль беларускіх гарадоў. Магдэбургскае права. Войты і іх улада. Функцыі і дзейнасць магістрата. Юрыдыкі. Сацыяльныя групы і этнічны склад гарадскога насельніцтва. Сацыяльныя канфлікты ў гарадах. Гарадскія паўстанні.

Царква і рэлігія. Прывілеяванае становішча каталіцкага касцёла ў Вялікім Княстве Літоўскім. Прыкметы крызісу праваслаўнай царквы напрыканцы XVI ст. Рэфармацыя на беларускіх землях. Галоўныя плыні і дзеячы Рэфармацыі. Пачатак Контррэфармацыі. Езуіты і іх дзейнасць. Ідэя царкоўнай уніі. Прыхільнікі і праціўнікі уніі. Берасцейскі царкоўны сабор і стварэнне уніяцкай царквы. Барацьба вакол уніяцкага пытання ў канцы XVI – першай трэці XVII ст. Праваслаўныя брацтвы і іх дзейнасць.

Адраджэнне на Беларусі. Заходнееўрапейскае Адраджэнне і Беларусь. Гуманізм. Дзеячы Адраджэння на Беларусі. Філасофскія погляды і гуманістычныя ідэалы Францыска Скарыны. Кнігадрукаванне. Выданні Скарыны і яго паслядоўнікаў. Грамадска-палітычная думка. Рэлігійна-палемічная літаратура. Праваслаўная публіцыстыка. Браты Зізаніі, М. Сматрыцкі, Л. Карповіч, А. Філіповіч. Ідэолагі каталіцтва і уніі. П. Скарга, І. Пацей. Сістэма адукацыі і навучальныя установы. Новыя рысы ў горадабудаўніцтве і архітэктуры. Выяўленчае мастацтва. Фарміраванне беларускай школы іканапісу. Тэатральнае і музычнае мастацтва.

БЕЛАРУСЬ У XVII – ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XVIII ст.

Знешняя палітыка Рэчы Паспалітай. Інтэрвенцыя ў Маскоўскую дзяржаву. Дзённік Яна Пятра Сапегі як крыніца па гісторыі. Барацьба са Швецыяй у Прыбалтыцы. Бітва пад Кірхгольмам. Змаганне з Асманскай імперыяй. Хоцімская бітва. Ян Караль Хадкевіч. Смаленская вайна 1632 – 1634 гг.

Казацка-сялянская вайна 1648–1651 гг. Яе прычыны і вытокі. Паўстанне пад кіраўніцтвам Б. Хмяльніцкага на Украіне і яго роля ў разгортванні антыфеадальнага руху ў Беларусі. Казацкія загоны і іх кіраўнікі. Сацыяльна-аслоўны склад паўстанцаў. Баявыя дзеянні казацкіх атрадаў і шляхецкага апалчэння пад Пінскам, Мазыром і Бабруйскам. Бітва пад Лоевам. Завяршэнне і вынікі казацка-сялянскай вайны.

Вайна Расіі і Рэчы Паспалітай 1654 – 1667 гг. Прычыны і пачатак вайны. Ход і характар баявых дзеянняў. Пospехі расійскіх войск у 1654 – 1655 гг. Палітыка царскіх улад у Беларусі. Пазіцыя казацкай вярхушкі. Паводзіны шляхты і магнатаў. Антыфеадальныя і антымаскоўскія выступленні сялян і гараджан.

Умяшанне ў канфлікт Швецыі. Спробы аддзяліць Вялікае княства Літоўскае ад Польшчы. Вайсковая і палітычная дзейнасць Януша Радзівіла. Кейданская унія.

Ваенныя дзеянні 1658 – 1666 гг. і іх вынікі. Андросаўскае перамір'е. Страты Вялікага княства Літоўскага.

Эканамічнае становішча і сацыяльныя супярэчнасці. Эканамічны заняпад Беларусі і яго прычыны. Абясцэньванне грошай. Рост буйнога феадальнага землеўладання. Сялянская і панская гаспадарка. Гарады і мястэчкі. Рамяство і гандаль.

Эвалюцыя феадальнай рэнты. Дзяржаўныя падаткі. Абвастрэнне сацыяльных супярэчнасцяў у гарадах. Сялянскія хваляванні ў Крычаўскім старостве і на Каменшчыне.

Палітычны крызіс. Арганізацыя ўлады і кіравання ў Вялікім Княстве Літоўскім. Павятовыя і ваяводскія соймакі. Недзяздольнасць вальных соймаў. Палітычнае панаванне магнатаў у дзяржаве. Становішча дробнай і сярэдняй шляхты. Аслабленне каралеўскай улады.

Узмацненне феадальнай анархіі. Саперніцтва Радзівілаў, Пацаў і Сапегаў. Ваенны канфлікт паміж Сапегамі і антысапежанскай кааліцыяй. Спроба аддзялення Вялікага княства Літоўскага ад Польшчы.

Рост уплыву каталіцкай царквы. Далейшае распаўсюджванне уніяцтва. Становішча іншых канфесій.

Паўночная вайна ў Беларусі. Прычыны і пачатак Паўночнай вайны. Ход баявых дзеянняў на тэрыторыі Беларусі. Паводзіны іншаземных войск. Адносіны насельніцтва да ваюючых бакоў. Выступленні шляхецкіх групавак. Выкарыстанне казацка-сялянскіх атрадаў. Выбранне каралём Станіслава Ляшчынскага. Сандамірская канфедэрацыя.

Бітва пад Галаўчыном. Бітва пры Лясной. Вынікі вайны для Беларусі. Узмацненне расійскіх уплываў у Рэчы Паспалітай.

Культура. Гістарычныя ўмовы этнакультурнага развіцця. Афіцыйнае ўвядзенне польскай мовы ў справаводства Рэчы Паспалітай. Працэс паланізацыі шляхты і яго вынікі.

Стан школьнай асветы і выхавання. Езуіцкія калегіумы. Віленская езуіцкая акадэмія, яе роля ў распаўсюджванні навуковых ведаў. Праваслаўныя брацкія школы. Кіева-Магілянская акадэмія. Слуцкая гімназія. Тэатр. Інтэрмедый. Батлейка. Літаратура. Кнігадрукаванне. Грамадска-палітычная думка. Дзейнасць С. Полацкага, А.Белабоцкага, К.Лышчынскага, І.Капіевіча. Сарматызм як афіцыйная ідэалогія шляхты. Развіццё беларускага фальклору. Літаратура. Дыярыушы.

Архітэктура. Віленскае (Беларускае) барока. Скульптура, іконапіс і жывапіс. Стыль барока ў партрэтным жанры. Парадны і трунны партрэт. Развіццё дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

БЕЛАРУСЬ У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XVIII ст.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Нармалізацыя эканамічнага жыцця ў Беларусі. Аднаўленне сельскай і гарадской гаспадаркі. Рост насельніцтва. Развіццё шляхоў зносін.

Пачатак разлажэння феадалізму. Панская гаспадарка і спробы яе рацыяналізацыі. Рэфарматарская дзейнасць А.Тызенгаўза. Сялянская гаспадарка і катэгорыі сялян. Вотчынныя мануфактуры. Унутраны і знешні гандаль. Развіццё гарадоў. Вынікі і характар эканамічнага ажыўлення. Становішча гарадскога і вясковага насельніцтва.

Спробы дзяржаўных рэформ. Першы і другі падзел Рэчы Паспалітай. Крызіс Рэчы Паспалітай. Выбары Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Абвастрэнне палітычнай барацьбы паміж шляхецкімі групоўкамі ў 60 – пачатку 70-х гадоў XVIII ст. Умяшанне суседніх дзяржаў. Дысідэнцкае пытанне. Канфедэрацкі рух. Першы падзел Рэчы Паспалітай і далучэнне ўсходняй часткі Беларусі да Расіі.

Абвастрэнне сацыяльнай напружанасці ў Рэчы Паспалітай у 80-х гадах. Шляхецка-буржуазны блок і яго дзейнасць. Рэформы Чатырохгадовага

сойма. Канстытуцыя 3 мая 1791 г. Барацьба ўнутраных і знешніх сіл супраць канстытуцыі. Другі падзел Рэчы Паспалітай.

Паўстанне 1794 г. Ліквідацыя Рэчы Паспалітай. Падрыхтоўка і пачатак паўстання ў Польшчы. Начальнік паўстання Тадэвуш Касцюшка. Перамога паўстання ў Вільні. “Віленскія якабінецы”. Якуб Ясінскі. Найвышэйшая Літоўская Рада. Пашырэнне паўстання на Беларусі. Фарміраванне і баявая дзейнасць паўстанцкіх атрадаў. Міхаіл Клеафас Агінскі. Адносіны да паўстання сялян. Паланецкі універсал. Карныя аперацыі царскіх войск на чале з А.Суворавым. Прычыны паражэння паўстання ў Вялікім Княстве Літоўскім і ў Рэчы Паспалітай.

Трэці раздзел Рэчы Паспалітай і ліквідацыя дзяржавы.

Беларускія землі ў складзе Расійскай імперыі (1772 – 1801 гг.). Увядзенне новага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу і арганізацыя кіравання. Судаводства. Змены ў сельскай гаспадарцы, прамысловасці, унутраным і знешнім гандлі. Паштовыя дарогі. Стан гарадоў.

Прывядзенне да прысягі і афармленне сацыяльнага статусу насельніцтва. Права і прывілеі пануючага саслоўя. Падаткі і павіннасці. Насаджэнне рускага дваранскага землеўладання. Нацыянальна-рэлігійная палітыка царызму.

Культура эпохі Асветніцтва. Своеасаблівасць і супярэчлівасць эпохі Асветніцтва на Беларусі. Пачатак секулярызацыі асветы і навукі. Дзейнасць Адукацыйнай камісіі. Галоўная школа Вялікага княства Літоўскага. Гродзенская медыцынская школа. Дасягненні прыродазнаўчых навук. М.Пачобут-Адлянцікі. Ж.Жылібер.

Ідэі Асветніцтва ў літаратуры і грамадскай думцы. С.Майман. К.Нарбут. І.Яленскі. Г.Каніскі. Фізіякраты. Мецэнацтва. Прыгонныя тэатры. Музычнае мастацтва. Камедыі К.Марашэўскага і М.Цяцёрскага. Друк, першыя газеты.

Архітэктура і жывапіс. Класіцызм. Палацава-сядзібнае будаўніцтва.

БЕЛАРУСЬ У ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XIX ст.

Эканамічнае развіццё і сацыяльныя супярэчнасці. Разлажэнне феадальна-прыгонніцкага ладу і фарміраванне капіталістычных адносін. Структура і формы арганізацыі прамысловай вытворчасці. Вотчынныя і купецкія мануфактуры. Пачатак прамысловага перавароту. Рост прымянення наёмнай працы. Будаўніцтва дарог і каналаў. Гандаль. Кірмашы. Узрастанне ролі гарадоў і мястэчкаў.

Развіццё таварнай вытворчасці ў сельскай гаспадарцы. Пачатак яе спецыялізацыі. Новыя з’явы ў аграгаспадарцы. Промыславая дзейнасць сялянства, узровень яго дыферэнцыяцыі.

Крызіс паншчыннай гаспадаркі. Спробы яе рацыяналізацыі. Узмацненне феадальнай эксплуатацыі сялянства, антыпрыгонніцкая накіраванасць іх хваляванню.

Вайна 1812 г. і Беларусь. Расійска-французскія адносіны і палітычная сітуацыя ў заходніх губернях напярэдадні вайны. Перадача Расіі Беластоцкай вобласці. Праект адраджэння Вялікага княства Літоўскага.

Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі летам 1812 г. Палітыка французскіх улад. Дзейнасць Часовай камісіі ўрада Вялікага княства Літоўскага. Адносіны шляхты да Напалеона. Паводзіны сялянства. Удзел насельніцтва Беларусі ў баявых дзеяннях. Разгром французскіх войскаў на Бярэзіне. Вынікі вайны для Беларусі.

Палітыка царскага ўрада. Урадавая палітыка ў заходніх губернях у першай чвэрці XIX ст. Эвалюцыя саслоўнай палітыкі. Палажэнне аб яўрэях. Ваенныя пасяленні. Актуалізацыя сялянскага пытання ў другой чвэрці XIX ст. Люстрацыя дзяржаўных маёнткаў. Інвентарная рэформа. Канфесіянальная палітыка. Полацкі царкоўны Сабор і яго вынікі. Змяненні палітыкі ў галіне асветы. Заканадаўства. Камітэт па справах заходніх губерняў і яго дзейнасць. Русіфікацыя і яе сутнасць.

Грамадска-палітычнае жыццё. Ажыўленне грамадска-палітычнага руху. Характар і сацыяльна-саслоўны склад яго ўдзельнікаў. Тайныя таварыствы вучнёўскай моладзі і іх дзейнасць. Дзекабрысты і Беларусь. «Таварыства ваенных сяброў». Выступленні ў Літоўскім корпусе і ў Бабруйскай крэпасці. Разгром тайных таварыстваў.

Шляхецкае паўстанне 1830—1831 гг. Яго мэты і праграма дзеянняў. Развіццё паўстання ў заходніх і паўднёвых раёнах Беларусі. Бітва за Вільню. Падаўленне паўстання. Наступствы для Беларусі.

Дэмакратызацыя грамадскага руху. «Экспедыцыя Валовіча». «Дэмакратычнае таварыства». Ф. Савіч. «Саюз свабодных братоў». Уплыў рэвалюцыйных падзей у Заходняй Еўропе на грамадска-палітычны рух у Беларусі.

Культура. Уплыў польскай і рускай культур на культуру беларускага народа. Культурныя цэнтры Беларусі. Нацыяльна-культурная палітыка ўрада.

Асвета. Фарміраванне сістэмы свецкай і духоўнай адукацыі. Віленская навучальная акруга. Віленскі ўніверсітэт. Гімназіі. Павятовыя вучылішчы. Царкоўнапрыходскія школы. Змены ў сістэме адукацыі. Беларуская навучальная акруга. Горы-Горацкі земляробчы інстытут. Віцебская настаўніцкая семінарыя. Духоўная адукацыя. Полацкая езуіцкая акадэмія. Ваеннае і прафесійнае навучанне. Друкарні.

Навука. Зараджэнне і развіццё археаграфіі, крыніцазнаўства, славяназнаўства, беларусазнаўства, этнаграфіі і археалогіі. З. Даленга-Хадакоўскі, М. Баброўскі, І. Даніловіч, К. і Я. Тышкевічы і інш. Прыродазнаўчыя веды.

Станаўленне новай беларускай мовы і літаратуры. А. Міцкевіч, Я. Чачот, У. Сыракомля, Я. Баршчэўскі, В. Дунін-Марцінкевіч. Ананімная паэзія.

Мастацтва. Музыка. Тэатр. А. Абрамовіч, М. Агінскі, С. Манюшка.

Архітэктура. Жывапіс. Графіка. Скульптура.

Выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі.

БЕЛАРУСЬ У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XIX ст.

Адмена прыгоннага права. Прычыны і пачатак падрыхтоўкі сялянскай рэформы. Ініцыятыва інвентарных камітэтаў Віленскай, Гродзенскай і Ковенскай губерняў па вызваленні сялян. Рэскрыпт У. І. Назімаву. Маніфест і «Палажэнні» 19 лютага 1861 г. Спецыфіка мясцовых «Палажэнняў» для Віцебскай, Магілёўскай, Мінскай, Гродзенскай і Віленскай губерняў. Выкупная аперацыя. «Часоваабавязанае становішча». Устаўныя граматы і выкупныя акты. Сялянскі рух. Змены ў рэалізацыі рэформы, звязаныя з паўстаннем 1863 г. Рэформы аграрных адносін дзяржаўных сялян і ўпарадкаванне іншых катэгорый сельскага насельніцтва. Вынікі і значэнне аграрных рэформ.

Паўстанне 1863 г. Прычыны паўстання. Варшаўскі нацыянальны і Літоўскі правінцыяльны камітэты. «Белыя» і «Чырвоныя»: З. Серакоўскі, Л. Звяждоўскі, В. Урублеўскі, Ф. Ражанскі і інш. К. Каліноўскі і яго дзейнасць. «Мужыцкая праўда». Пачатак паўстання. Маніфест Часовага правінцыяльнага ўрада Літвы і Беларусі. Арганізацыя паўстанцкіх атрадаў і іх дзейнасць на тэрыторыі Беларусі. Меры царскай адміністрацыі ў сувязі з паўстаннем. М. Мураўёў. Падаўленне паўстання. «Лісты з-пад шыбеніцы» К. Каліноўскага. Характар і прычыны паражэння паўстання.

Урадавая палітыка. Рэформы 60—70-х гг.: ваенная, школьная, цэнзурная, судовая, гарадскога самакіравання і асаблівасці іх рэалізацыі ў Беларусі. Контррэформы і іх вынікі. Увядзенне інстытута земскіх начальнікаў.

Асаблівасці эканамічнай і сааслоўнай палітыкі ў Беларусі. Абмежаванні ў дачыненні да палякаў, беларусаў-католікаў. Заканадаўства ў адносінах да яўрэяў. Пашырэнне рускага землеўладання. Сервітутнае пытанне. Рэформы ў сістэме падаткаў і павіннасцей.

Змены ва ўрадавай палітыцы ў Беларусі па нацыянальным і рэлігійным пытаннях. Умацаванне «традыцыяналісцкіх» пачаткаў ва ўрадавай палітыцы. Русіфікацыя Беларусі. Пашырэнне ўплыву праваслаўнай царквы.

Сельская гаспадарка. Памешчыцкае і сялянскае землеўладанне. Асаблівасці буржуазнай эвалюцыі сельскай гаспадаркі Беларусі. Аграрны крызіс 80-х гг. Спецыялізацыя сельскай гаспадаркі. Малочная і мясная жывёлагадоўля. Вытворчасць тэхнічных культур. Вінакурэнне. Скарачэнне дваранскага землеўладання і рост бессаслоўнай зямельнай уласнасці. Становішча сялян. Сацыяльныя працэсы сярод сялянства. Фарміраванне аграрнай буржуазіі.

Прамысловасць і гарады. Спецыялізацыя беларускай прамысловасці, яе галіновая структура. Тэрытарыяльнае размяшчэнне прамысловых прадпрыемстваў. Асаблівасці прамысловай рэвалюцыі ў Беларусі. Удзельная вага дробнай вытворчасці. Рост гарадоў. Асаблівасці ўрадавай палітыкі ў дачыненні горадаўтварэння. Мястэчкі. Фарміраванне гандлёва-прамысловай буржуазіі.

Транспарт, гандаль, крэдыт. Будаўніцтва чыгунак, іх уплыў на развіццё сельскай гаспадаркі, прамысловасці, гарадоў і гандлю. Рачны транспарт. Фарміраванне фінансава-крэдытнай сістэмы. Скарачэнне кірмашоў і развіццё магазінна-крамнага гандлю. Фарміраванне на тэрыторыі Беларусі адзінага эканамічнага рэгіёна.

Грамадска-палітычнае жыццё. Ідэалогія манархізму ў Беларусі. «Заходнерусізм» і яго плыні. М. Каяловіч. Станаўленне ліберальнай думкі. Варшаўскі пазітывізм. «Минский листок». Рэвалюцыйна-дэмакратычная думка. Вытокі ідэалогіі беларускага нацыянальнага руху. Ф. Багушэвіч. К. Каліноўскі. Польскі і яўрэйскі нацыянальныя рухі і іх ідэалогія.

Вытокі і сутнасць народніцтва. Прапаганда народніцтва. І. Грынявіцкі, М. Судзілоўскі, С. Кавалік, Р. Ісаеў і інш. Народніцкія арганізацыі ў Беларусі ў першай палове 80-х гг. Група «Гоман» і яе погляды на развіццё Беларусі. Ліберальныя народнікі. Адраджэнне рэвалюцыйнага народніцтва ў канцы 90-х гг.

Эвалюцыя рабочага руху. Распаўсюджванне марксізму. I з'езд РСДРП. Асаблівасці сацыял-дэмакратычнага руху ў Беларусі.

Фарміраванне беларускай нацыі. Умовы ўтварэння беларускай нацыі. Этнічная тэрыторыя беларусаў, нацыянальны склад насельніцтва. Стварэнне агульнасці эканамічнага жыцця. Сацыяльна-класавыя асаблівасці станаўлення беларускай нацыі. Фарміраванне агульных нацыянальных прыкмет. Этнічная і нацыянальная самасвядомасць. Станаўленне беларускай літаратурнай мовы.

Культура Беларусі ў 60—90-я гг. Палітыка ўрада ў галіне школьнай справы. Пачатковая і сярэдняя адукацыя. Узнікненне прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Настаўніцкія семінары. Развіццё прыродазнаўчых навук. Вывучэнне этнаграфіі, гісторыі і культуры Беларусі. А. Кіркор, П. Шэйн, І. Насовіч, Е. Раманаў, М. Каяловіч і інш. Публікацыя гістарычных крыніц і помнікаў духоўнай культуры. Развіццё мастацкай літаратуры. Творчасць Ф. Багушэвіча, А. Гурыновіча, Я. Лучыны, К. Каганца і інш. Быт і матэрыяльная культура, звычаі, абрады, нормы маралі народаў Беларусі. Развіццё друку.

Тэатр і музыка. Архітэктура і горадабудаўніцтва. Жывапіс: К. Альхімовіч, Д. Баркоўскі, Н. Сілівановіч, А. Гараўскі. Графіка. Творчасць М. Андрэілі, Ф. Дмахоўскага, Н. Орды.

БЕЛАРУСЬ У ПАЧАТКУ XX ст.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Стан і развіццё прамысловасці, яе структура і спецыялізацыя. Прамысловы крызіс у Беларусі 1900—1903 гг. Пранікненне замежнага капіталу ў эканоміку Беларусі. Банкі, транспарт і гандаль. Рост гарадоў. Павелічэнне колькасці рабочага класа, яго нацыянальны і сацыяльны склад. Становішча рабочага класа.

Развіццё капіталізму ў сельскай гаспадарцы. Структура землеўладання, яе асаблівасці ў Беларусі. Спецыялізацыя сельскагаспадарчай вытворчасці, агра-тэхніка і матэрыяльная база сельскай гаспадаркі. Феадальна-

прыгонніцкія перажыткі ў беларускай вёсцы, сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства.

Эканамічнае развіццё ў 1907–1914 гг. Уздым прамысловасці. Рост канцэнтрацыі вытворчасці. Становішча рабочага класа. Сельская гаспадарка. Сацыяльныя зрухі ў вёсцы. Падаткі і павіннасці сялян.

Сталыпінская рэформа і яе сутнасць. Асаблівасці рэалізацыі ў Беларусі. Скасаванне сельскай абшчыны. Насаджэнне хутароў і атрубоў. Перасяленне сялян у азіяцкую частку Расіі. Узмацненне сацыяльнай дыферэнцыяцыі беларускай вёскі. Прычыны і мэты правядзення земскай рэформы ў беларускіх губернях, яе асаблівасці.

Рэвалюцыйныя падзеі 1905—1907 гг. у Беларусі. Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі напярэдадні рэвалюцыі. Актывізацыя рабочага руху. З’яўленне палітычных партый і арганізацый. Паліцэйскі сацыялізм. Утварэнне і дзейнасць Беларускай сацыялістычнай грамады.

Абвастрэнне сацыяльных і нацыянальных супярэчнасцей. Пачатак рэвалюцыі. Кастрычніцкая палітычная стачка. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г. і рэпрэсіі самадзяржаўя. Курлаўскі расстрэл у Мінску. Снежаньскія падзеі ў Беларусі. Дыферэнцыяцыя грамадска-палітычных сіл.

Адступленне рэвалюцыі. Выбары ў I і II Дзяржаўныя думы Расіі, удзел у іх дэпутатаў ад беларускіх губерняў. Беларускі нацыянальны рух у перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гг., роля БСГ. Трэцячэрвеньскі дзяржаўны пераварот 1907 г. Прычыны паражэння рэвалюцыі і яе значэнне для Беларусі.

Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 1907—1914 гг. Сутнасць выбарчага закона ад 3 чэрвеня 1907 г. і асаблівасці яго ажыццяўлення ў Беларусі. Палітычныя пазіцыі ўрадавых партый і арганізацый, ліберальны рух, аслабленне рэвалюцыйных партый і арганізацый. Дынаміка і характар рабочага і сялянскага рухаў. Грамадска-палітычны рух у Беларусі ў час выбараў у III і IV Дзяржаўныя думы. Дэпутаты ад беларускіх губерняў у III і IV Думах і іх пазіцыі па пытаннях палітычнага і эканамічнага жыцця краіны.

Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Барацьба самадзяржаўя з беларускім нацыянальна-адраджэнскім рухам. «Наша ніва».

Культура Беларусі. Уплыў рэвалюцыі 1905–1907 гг. на развіццё нацыянальнай беларускай культуры. Палітыка царызму ў Беларусі ў галіне культуры.

Перыядычны друк і выдавецкая справа. Школа, асвета і адукацыя, навука і навуковыя даследаванні. Развіццё беларусазнаўства. Я. Карскі, М. Доўнар-Запольскі, В. Ластоўскі і інш. Развіццё беларускай літаратуры. М. Багдановіч, Я. Купала, Я. Колас, Цётка (А. Пашкевіч), А. Гарун і інш. Выяўленчае мастацтва. Ф. Рушчыц, В. Бялыніцкі-Біруля. Архітэктура. Беларускі тэатр і музыка. І. Буйніцкі.

БЕЛАРУСЬ У ГАДЫ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ.

СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ (1914—1920 гг.)

Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Пачатак вайны. Увядзенне ваеннага становішча ў Беларусі. Адносіны да вайны розных груп

насельніцтва, палітычных партый і грамадскіх арганізацый. Захоп Заходняй Беларусі войскамі кайзераўскай Германіі. Бежанства. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі ў 1916 г. Нарачанская і Баранавіцкая ваенныя аперацыі.

Становішча на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі. Ваенныя павіннасці. Харчовы крызіс. Рабочы і сялянскі рух у прыфрантавых раёнах, салдацкія выступленні. Пачатак разлажэння ў войсках.

Беларускі нацыянальны рух у гады вайны. Школа і культурна-асветніцкая справа ва ўмовах нямецкай акупацыі ў 1915—1916 гг. Беларускі народны камітэт і Цэнтральны саюз беларускіх нацыянальных грамадскіх арганізацый. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай групы. Канфедэрацыя Вялікага Княства Літоўскага.

Беларусь у час Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. Падзеі Лютаўскай рэвалюцыі ў Беларусі і на Заходнім фронце. Зваржэнне самадзяржаўя. Стварэнне органаў Часовага ўрада, Саветаў, салдацкіх камітэтаў. Пазіцыі беларускіх і агульнарасійскіх партый па галоўных пытаннях палітычнага і сацыяльна-эканамічнага жыцця краіны. Рабочы рух, арганізацыя прафесійных саюзаў рабочых і служачых. Дэмакратызацыя арміі на Заходнім фронце. Абуджэнне вёскі. Наступленне на франтах і яго вынікі. Ліпеньскія падзеі. Канец двоеўладдзя.

Беларускі нацыянальны рух у перыяд ад лютага да кастрычніка 1917 г.

Аднаўленне дзейнасці БСГ, яе праграмныя ўстаноўкі. Утварэнне новых беларускіх нацыянальных партый і арганізацый. З'езд беларускіх нацыянальных арганізацый 25-27 сакавіка 1917 г., рашэнні па пытанні аўтаноміі Беларусі. Стварэнне Беларускага нацыянальнага камітэта (БНК). Адносіны Часовага ўрада да ідэі нацыянальна-дзяржаўнага вызначэння Беларусі. II з'езд беларускіх нацыянальных арганізацый і партый 8-10 ліпеня 1917 г. і яго асноўныя рашэнні. Раскол у БНК. Стварэнне Цэнтральнай рады беларускіх арганізацый (ЦРБА), яе дзейнасць. Размежаванне ў беларускім нацыянальным руху. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі. III з'езд БСГ. Прыняцце новай праграмы партыі. Рэарганізацыя ЦРБА і ўтварэнне Вялікай Беларускай Рады (ВБР). Пашырэнне беларускага нацыянальнага руху ў войску і заснаванне Цэнтральнай беларускай вайскавай рады (ЦБВР). Беларускі абласны камітэт пры Усерасійскім Савеце сялянскіх дэпутатаў (БАК), яго склад і ініцыятывы.

Кастрычніцкая рэвалюцыя і ўсталяванне савецкай улады ў Беларусі і на Заходнім фронце. Узброенае паўстанне ў Петраградзе. Пераход улады да Саветаў і ваенкомаў у Беларусі і на Заходнім фронце. Усталяванне савецкай улады ў Мінску. Стварэнне Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта (ВРК) Заходняй вобласці і фронту. «Камітэт выратавання рэвалюцыі», барацьба за ўладу. Усталяванне савецкай улады ў Віцебску, Гомелі, Магілёве, Оршы і іншых гарадах Беларусі, ліквідацыя органаў Часовага ўрада і Стаўкі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ў Магілёве.

З'езды Саветаў рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў. Утварэнне і дзейнасць Абласнога Выканаўчага камітэта Савета рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыканкамзах) і СНК Заходняй вобласці. Дзейнасць Паўночна-Заходняга камітэта большавіцкай партыі, яго адносіны і пазіцыя органаў савецкай улады да беларускага нацыянальнага пытання. Першыя сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні.

Стаўленне беларускіх нацыянальных партый да савецкай улады. «Грамата да беларускага народа» Вялікай Беларускай Рады. I Усебеларускі кангрэс (снежань 1917 г.) і яго рашэнні. Утварэнне Выканкома Савета Усебеларускага кангрэса.

Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Наступленне войскаў кайзераўскай Германіі ў лютым 1918 г. Брэсцкі мірны дагавор 3 сакавіка 1918 г. і яго наступствы для Беларусі. Падпольная і партызанская барацьба супраць нямецкіх акупантаў. Беларускі нацыянальны рух пасля разгону I Усебеларускага кангрэса. Першая і другая Устаўныя граматы. Стварэнне Народнага сакратарыята. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Стварэнне Рады БНР і яе склад. Прыняцце трэцяй Устаўной граматы.

Узаемаадносіны Рады і ўрада БНР з германскімі акупацыйнымі ўладамі. Адыход нямецкіх акупацыйных войскаў і ўступленне Чырвонай Арміі на тэрыторыю Беларусі. Барацьба Рады і ўрада БНР за міжнароднае прызнанне.

Утварэнне Беларускай ССР. Беларускі нацыянальны камісарыят (Белнацкам) і беларускія секцыі РКП(б), іх роля ў абвяшчэнні Беларускай рэспублікі. Адносіны Паўночна-Заходняга камітэта РКП(б) і Аблвыканкамзаха да праблемы стварэння беларускай дзяржаўнасці. Барацьба па пытанні аб беларускай савецкай дзяржаўнасці. Дз. Жылуновіч, А. Чарвякоў, А. Мяснікоў, В. Кнорын.

VI Паўночна-Заходняга канферэнцыя РКП(б). Фарміраванне Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларускай ССР. Маніфест аб абвяшчэнні Беларускай ССР.

Пастанова ЦК РКП(б) ад 16 студзеня 1919 г. I з'езд Саветаў БССР і яго рашэнні. Першая Канстытуцыя Савецкай Беларусі. Пасяджэнне ЦВК БССР і ЦВК ЛітССР 27 лютага 1919 г., абранне ЦВК і СНК Літоўска-Беларускай ССР (Літбел) і яе дзейнасць.

Беларусь у час польска-савецкай вайны. Прычыны польска-савецкай вайны. Федэралісцкая канцэпцыя Ю. Пілсудскага і канцэпцыя інкарпарацыі польскіх нацыянал-дэмакратаў. Наступленне польскіх войскаў і ваенныя дзеянні на польска-савецкім фронце. Усталяванне польскага акупацыйнага рэжыму. Падпольны і партызанскі рух. Пазіцыя партыі беларускіх эсэраў. Ідэя «трэцяга шляху» ў рэвалюцыі. У. Ігнатоўскі.

Раскол у беларускім грамадска-палітычным руху. Утварэнне Найвышэйшай Рады БНР. Наступленне Чырвонай Арміі летам 1920 г. Аднаўленне савецкай улады. Дагавор РСФСР і Літвы 12 ліпеня 1920 г. і яго наступствы для Беларусі. Другое абвяшчэнне БССР. Заканчэнне польска-

савецкай вайны. Разгром атрадаў С. Булак-Балаховіча. Слуцкі збройны чын у лістападзе–снежні 1920 г. Рыжскі мірны дагавор.

БЕЛАРУСЬ У 20-30-я гг. XX ст.

Грамадска-палітычнае жыццё і нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва Беларусі ў 20-я гг. XX ст. Палітычнае, тэрытарыяльна-адміністрацыйнае і эканамічнае становішча БССР пасля Рыжскага міру.

Палітычная амністыя 1923 г. у БССР. Пагадненні БССР з РСФСР і іншымі савецкімі рэспублікамі. Роля БССР у стварэнні Саюза ССР. IV з'езд Саветаў Беларусі і яго рашэнні. Дэкларацыя і дагавор аб утварэнні Саюза ССР, іх змест. Статус Беларускай ССР у складзе СССР.

Нацыянальная палітыка РКП(б) і КП(б) Беларусі. Палітыка беларусізацыі, яе прычыны, сутнасць. Прычыны яе згортвання.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльная рэформа ў БССР. Узбудненне тэрыторый БССР у 1924 і 1926 гг.

Актывізацыя дзейнасці Саветаў. Усталяванне аднапартыйнай сістэмы. Самароспуск партыі беларускіх эсэраў. Прыняцце Канстытуцыі БССР 1927 г.

Пераход да новай эканамічнай палітыкі (НЭП). Становішча беларускай вёскі і сельскай гаспадаркі ў пачатку 1920-х гг. Пераход да НЭПа на вёсцы. Замена харчразвёрсткі харчовым падаткам. Землеўпарадкаванне, яго асаблівасці ў Беларусі. Рост хутарскай сістэмы гаспадарання. Змены ў сацыяльнай структуры беларускай вёскі.

Кааператыўны рух у беларускай вёсцы, яго формы і дынаміка. Вынікі сацыяльна-эканамічнага развіцця сельскай гаспадаркі Беларусі ў канцы 1920-х гг.

Прамысловасць Беларусі ва ўмовах пераходу да мірных умоў развіцця. Ажыццяўленне мерапрыемстваў новай эканамічнай палітыкі ў прамысловасці. Грашовая рэформа і яе вынікі. Развіццё крэдыту. Рост прадукцыйнасці працы. Паляпшэнне сацыяльных умоў жыцця рабочых.

Згортванне дзейнасці прыватных прамысловых і гандлёвых прадпрыемстваў. Крызіс збыту, таварны голад. Паступовае згортванне НЭПа.

Індустрыялізацыя ў Беларускай ССР. Індустрыялізацыя краіны, яе прычыны, мэты і задачы. Першы пяцігадовы план развіцця эканомікі і культуры. Рэсурсы і сродкі развіцця для індустрыялізацыі рэспублікі. Стварэнне новых галін прамысловасці. Узмацненне камандна-адміністрацыйных метадаў кіравання прамысловасцю і вынікі пяцігодкі.

Развіццё прамысловасці рэспублікі ў гады другой пяцігодкі. Падрыхтоўка кадраў інжынерна-тэхнічных работнікаў і кваліфікаваных рабочых. Стаханаўскі рух у Беларусі. Метады дасягнення планавых паказчыкаў.

Вынікі індустрыялізацыі ў БССР.

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі рэспублікі. Яе мэты і задачы. Крызіс хлебанарыхтовак.

Пераход да масавай калектывізацыі, тэрміны і метады яе правядзення. Выхад сялянскіх гаспадарак з калгасаў вясной 1930 г. Новы этап калектывізацыі восенню 1930 г. Арганізацыя МТС, палітаддзелаў. Арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаванне калгасаў і іх матэрыяльна-тэхнічнай базы. Саўгасы і іх гаспадарчая дзейнасць. Голад 1932—1933 гг. у Беларусі. Завяршэнне калектывізацыі беларускай вёскі, яе палітычныя, сацыяльныя і эканамічныя вынікі.

Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё Беларускай ССР. Палітыка па пытаннях развіцця нацыянальных культур.

Фарміраванне савецкай сістэмы адукацыі. Барацьба з непісьменнасцю. Станаўленне агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школ. БДУ. Інстытут беларускай культуры. Стварэнне Акадэміі навук Беларусі.

Развіццё мастацкай літаратуры, тэатра ва ўмовах савецкай улады. Стварэнне і дзейнасць літаб'яднанняў. Музычнае і выяўленчае мастацтва.

Карэнны паварот у грамадска-палітычным і культурным жыцці ў пачатку 30-х гг. Разгортванне ідэйна-палітычнай барацьбы з беларускім «нацыянал-дэмакратызмам».

Палітыка «культурнай рэвалюцыі». Барацьба за ліквідацыю непісьменнасці. Пераход да сямігадовага абавязковага навучання.

Асноўныя творы вядучых пісьменнікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў і іх тэматыка. Абвастрэнне ідэйна-палітычнай барацьбы сярод беларускіх літаратараў. Стварэнне Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Архітэктура Беларусі. Мастацтва. Укараненне ў грамадстве «пралетарскай па змесце і сацыялістычнай па форме» культуры.

Палітычныя рэпрэсіі ў Беларусі ў 30-я гг., іх прычыны. Разгортванне хвалі палітычных рэпрэсій у Беларусі ў пачатку 30-х гг. Рэпрэсіі 1937—1938 гг. супраць інтэлігенцыі, партыйнага і дзяржаўнага кіраўніцтва, ваенных і супрацоўнікаў НКУС БССР. Вынікі палітычных рэпрэсій.

Заходняя Беларусь у складзе Польскай дзяржавы. Тэрыторыя Заходняй Беларусі, яе адміністрацыйны падзел. Органы кіравання, сацыяльны і нацыянальны склад насельніцтва і канфесіі. Палітыка польскіх улад у Заходняй Беларусі.

Адметныя рысы эканомікі Заходняй Беларусі. Прамысловасць і асноўныя яе галіны. Становішча рабочага класа. Рост беспрацоўя.

Аграрная палітыка польскіх улад. Зямельныя рэформы і іх вынікі. Падатковая палітыка. Збядненне вясковага насельніцтва, эканамічная эміграцыя.

Рэвалюцыйна-вызваленчы рух. Асноўныя палітычныя партыі і арганізацыі ў Заходняй Беларусі. Выбары ў польскі сейм 1922 г. Стварэнне і дзейнасць Беларускага пасольскага клуба. Беларускія нацыянальныя партыі і арганізацыі.

Утварэнне Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі (КПЗБ) і Камуністычнага Саюза моладзі Заходняй Беларусі (КСМЗБ). Праграмныя мэты і задачы КПЗБ, яе дзейнасць.

Арганізацыя Беларускай сялянска-работніцкай Грамады (БСРГ), яе праграма і дзейнасць. Прычыны забароны БСРГ польскімі ўладамі і яе разгром.

Стварэнне Беларускага сялянска-рабочага пасольскага клуба «Змаганне». Уздым рабочага і сялянскага руху ў пачатку 1930-х гг. Узмацненне палітычных рэпрэсій польскіх улад. Спробы стварэння дэмакратычнага антыфашысцкага народнага фронту. Беларускае народнае аб'яднанне (БНА). Роспуск КПЗБ.

Культура Заходняй Беларусі. Умовы развіцця культуры. Барацьба за асвету на роднай мове. Таварыства беларускай школы (ТБШ), Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры (БІГіК), Беларускае навуковае таварыства (БНТ). Літаратура, друк і мастацтва. Творы М. Васілька, В. Таўлая, М. Танка, І. Дварчаніна, Б. Тарашкевіча і інш. Я. Драздовіч, Р. Шырма. Народная творчасць.

БЕЛАРУСЬ У ГАДЫ ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ (1939–1945 гг.)

Беларусь у пачатку Другой сусветнай вайны. Заходняя Беларусь у планах Германіі і Савецкага Саюза. Пачатак Другой сусветнай вайны. Паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Савецка-германскі дагавор аб дружбе і граніцах ад 28 верасня 1939 г.

Перадача Вільні і Віленшчыны Літве. Народны сход Заходняй Беларусі і яго рашэнні. Прыняцце Заходняй Беларусі ў склад СССР і ўз'яднанне яе з БССР. Стварэнне органаў савецкай улады, іх дзейнасць. Сацыяльна-эканамічныя і культурныя пераўтварэнні ў заходніх абласцях БССР.

Польскі падпольны рух Супраціўлення. Дэпартацыі з заходніх раёнаў БССР.

Гістарычнае значэнне ўз'яднання беларускага народа ў адзінай дзяржаве. Трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі. Асноўныя накірункі і вынікі развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў 1938—1941 гг.

Беларусь у гады Вялікай Айчыннай вайны. Напад фашысцкай Германіі на СССР. Прыгранічныя баі на тэрыторыі БССР. Абарона Брэсцкай крэпасці. Навагрудскі кацёл. Мерапрыемствы КП(б)Б і ўрада рэспублікі па мабілізацыі насельніцтва на адпор ворагу. Эвакуацыя прамысловых прадпрыемстваў, дзяржаўнай і калгаснай маёмасці ў савецкі тыл. Абарончыя баі летам 1941 г. Прычыны паражэння савецкіх войскаў у першы перыяд вайны.

Акупацыйны рэжым. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі. Сістэма акупацыйнай улады і яе органаў. Рабаванне гітлераўцамі гаспадарчых і культурных каштоўнасцей рэспублікі. Стварэнне канцлагаў. Яўрэйскія гета. Масавыя знішчэнні ваеннапалонных і насельніцтва, угон яго на прымусовыя работы ў Германію. Калабаранцкія арганізацыі і іх дзейнасць. Другі «Усебеларускі кангрэс».

Барацьба супраць фашысцкіх захопнікаў на акупіраванай тэрыторыі. Вызваленне Беларусі. Стварэнне падпольных партыйных і камсамольскіх арганізацый. Разгортванне партызанскага руху. Стварэнне Цэнтральнага і Беларускага штабоў партызанскага руху.

Партызанскія зоны. Партызанскія рэйды. «Рэйкавая вайна» і яе этапы.

Дзейнасць фарміраванняў Арміі Краёвай на тэрыторыі Беларусі.

Пачатак вызвалення Беларусі ў канцы 1943 г. Беларуская наступальная аперацыя «Баграціён». Сумесныя дзеянні партызан з часцямі Чырвонай Арміі. Вызваленне сталіцы Савецкай Беларусі. Завяршэнне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Пачатак аднаўленчых работ. Завяршэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў. Уклад беларускага народа ў разгром фашысцкай Германіі і мілітарысцкай Японіі.

БЕЛАРУСЬ У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ 40–80-х гг. XX ст.

Пераход да мірнага будаўніцтва. Страты, нанесеныя фашысцкімі акупантамі народнай гаспадарцы і культуры Беларусі. Пачатак аднаўлення ў 1944–1945 гг. Дапамога народаў СССР Беларусі. Узнаўленне гарадоў. Пасляваенная індустрыялізацыя Беларусі. Стварэнне новых галін прамысловасці.

Становішча сельскай гаспадаркі пасля вызвалення рэспублікі. Адраджэнне калгасна-саўгаснай сістэмы. Калектывізацыя ў заходніх абласцях БССР і яе вынікі. Ліквідацыя хутароў. Узбуйненне калгасаў. Прычыны адставання сельскай гаспадаркі.

Матэрыяльнае становішча насельніцтва. Заработная плата рабочых і служачых. Працадзень і яго аплата. Падатковая палітыка ў вёсцы. Жыллёвае будаўніцтва. Адмена картачнай сістэмы і правядзенне грашовай рэформы. Зніжэнні цэн. Наладжванне медыцынскага і сацыяльнага забеспячэння.

Грамадска-палітычнае жыццё. Надзеі на дэмакратызацыю грамадскага жыцця. Умацаванне адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Формы і метады дзейнасці партыйных, савецкіх, камсамольскіх, прафсаюзных і грамадскіх арганізацый, іх роля ў жыцці рэспублікі. П.К. Панамарэнка. М. І. Гусараў. М. С. Патолічаў. Грамадска-палітычная праца ў заходніх абласцях рэспублікі. Новая хваля рэпрэсій.

Беларусь—адна з краін-заснавальніц ААН. Роля і месца БССР на міжнароднай арэне ў перыяд канфрантацыі дзвюх грамадска-палітычных сістэм у другой палове 40-х – першай палове 80-х гг. XX ст.

Асаблівасці працэсу дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця ў другой палове 50-х – 60-я гг. «Хрушчоўская адліга». Пачатак рэабілітацыі ахвяр сталінскага рэжыму і яго супярэчнасці. Спробы абнаўлення адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Пашырэнне правоў саюзных рэспублік. К. Т. Мазураў.

Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 70-я – першай палове 80-х гг. Дзейнасць партыйных, савецкіх, камсамольскіх і прафсаюзных арганізацый. П. М. Машэраў.

Спробы мадэрнізацыі савецкай грамадска-палітычнай сістэмы пад час палітыкі перабудовы. Узнікненне палітычных партый і грамадскіх рухаў. Аслабленне пазіцый КПБ у палітычным жыцці рэспублікі.

Сацыяльна-эканамічнае становішча. Развіццё прамысловасці і транспарту. Будаўніцтва новых і мадэрнізацыя дзеючых прадпрыемстваў і транспарту ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. З’яўленне новых галін вытворчасці. Рэформа 1965 г. і яе ажыццяўленне ў Беларусі. Здабыткі і праблемы ў развіцці эканомікі ў 1970–1980 гг.

Сельская гаспадарка. Спробы рэформ у сельскай гаспадарцы, іх сутнасць і вынікі. Меліярацыя, хімізацыя сельскагаспадарчых угоддзяў. Харчовая праграма 1982 г. Стварэнне аграпрамысловых комплексаў. Рост стратных гаспадарак.

Матэрыяльны дабрабыт насельніцтва і шляхі яго паляпшэння. Жыллёвае будаўніцтва.

Чарнобыльская катастрофа і яе наступствы для Беларусі.

Культура і навука. Аднаўленне і развіццё агульнаадукацыйнай, сярэдняй спецыяльнай школы, вышэйшых навучальных устаноў, бібліятэк, клубаў. Падрыхтоўка навукова-педагагічных кадраў. Стварэнне новых даследчых інстытутаў. АН БССР. Развіццё беларускай літаратуры. Творчасць Я. Коласа, І. Шамякіна, І. Мележа, П. Пестрака, Я. Брыля, К. Крапівы, М. Танка і інш. Дзейнасць тэатральных калектываў. Развіццё музычнага мастацтва. Творчасць М. Аладава, А. Багатырова, У. Алоўнікава, Ю. Семянякі і інш. Выяўленчае мастацтва. Тэматыка твораў мастакоў І. Ахрэмчыка, Я. Зайцава, У. Сухаверхава і інш. Тэматыка скульптараў З. Азгура, А. Бембеля, А. Глебава і інш. Архітэктура.

Пераход да абавязковай 8-гадовай і сярэдняй адукацыі. Політэхнічнае навучанне. Пашырэнне сеткі вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў. Дасягненні беларускай навукі. БДУ. А. Сеўчанка. АН БССР. В. Купрэвіч, М. Барысевіч.

Творчасць І. Мележа, М. Танка, І. Шамякіна, К. Крапівы і інш. Крытычнае пераасэнсаванне гісторыі і сучаснасці маладым пакаленнем пісьменнікаў. А. Адамовіч, В. Быкаў, А. Вярцінскі, У. Караткевіч, І. Навуменка, І. Чыгрынаў і інш. Архітэктура. Выяўленчае і манументальнае мастацтва. М. Савіцкі.

БЕЛАРУСЬ НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ (90-я гг. XX ст. – ПАЧАТАК XXI ст.)

Абвяшчэнне незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Спробы рэфармавання СССР: крызіс перабудовы. Узмацненне руху за нацыянальнае

адраджэнне і суверэннітэт Беларусі. Дэкларацыя Вярхоўнага Савета БССР ад 27 ліпеня 1990 г. Правал жнівеньскага путчу 1991 г. і яго ўздзеянне на грамадска-палітычнае развіццё ў Беларусі. Прыпыненне дзейнасці КПСС – КПБ. Наданне Дэкларацыі аб суверэннітэце статуса канстытуцыйнага закона. Абвяшчэнне Рэспублікі Беларусь і ўвядзенне новай дзяржаўнай сімволікі. Распад СССР, утварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў (СНД). Прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Рэфармаванне сістэмы выканаўчай улады. Рэферэндумы 1995, 1996 і 2004 гг. Змены ў Канстытуцыі. Шляхі і асаблівасці фарміравання прававой дзяржавы і грамадзянскай супольнасці ў Беларусі. Дзяржаўныя інстытуты і ідэалагічныя працэсы ў сучаснай Беларусі.

Сацыяльна-эканамічнае становішча. Разрыў ранейшых эканамічных сувязеў. Асноўныя тэндэнцыі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь. Скарачэнне маштабу вытворчасці. Інфляцыйныя працэсы. Зніжэнне ўзроўню жыцця насельніцтва. Сацыяльная напружанасць у грамадстве.

Шляхі пераходу да рыначнай эканомікі. Стварэнне камерцыйных структур і сумесных прадпрыемстваў. Распрацоўка нацыянальнай стратэгіі устойлівага эканамічнага развіцця. Зніжэнне інфляцыі, ажыўленне вытворчасці. Курс на сацыяльна арыентаваную рынковую эканоміку. Праграма Прэзідэнта і Савета Міністраў па выхадзе з крызісу. Зніжэнне інфляцыі, ажыўленне вытворчасці. Грашова-фінансавая сістэма. Беларуская мадэль сацыяльна-эканамічнага развіцця. Мадэрнізацыйныя працэсы ў эканоміцы.

Усебеларускія народныя сходы 1996, 2001, 2006, 2010, 2016 гг. і іх праграмы.

Знешняя палітыка. Дыпламатычнае прызнанне Рэспублікі Беларусь. Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі краіны. Павышэнне актыўнасці Рэспублікі Беларусь у дзейнасці ААН.

Расійскі напрамак у знешняй палітыцы Беларусі. Эканамічная інтэграцыя з Расіяй. Стварэнне супольнасці суверэнных рэспублік. Дагавор аб Саюзе Беларусі з Расіяй 1997 г. Дагавор аб стварэнні Саюзнай дзяржавы 1999 г. Супрацоўніцтва з Расіяй на міжрэгіянальным узроўні. Стварэнне і дзейнасць ЕўрАзЭС. Мытны саюз.

Узаемаадносіны Беларусі з краінамі Лацінскай Амерыкі, Азіі. Заходні вектар знешняй палітыкі. Паглыбленне знешнеэканамічных сувязей. Эканамічнае супрацоўніцтва.

Навука і культура. Роля навукі ў інфармацыйным грамадстве. Дзяржаўная палітыка ў сферы адукацыі і культуры. Прыняцце Закона “Аб адукацыі” і Закона “Аб культуры”. Наданне беларускай мове статуса дзяржаўнай. Рэформа агульнаадукацыйнай школы, змены ў сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў у ВНУ. Развіццё навукі ў вышэйшай школе.

Балонскі працэс і мадэрнізацыя нацыянальнай сістэмы адукацыі. БДУ. Рэформа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, інтэграцыя ў міжнародную навуковую супольнасць. Закон “Аб архіўнай справе і справаводстве ў Рэспубліцы Беларусь”.

Новы этап у развіцці літаратуры, мастацтва: дасягненні, цяжкасці. Актывізацыя духоўнага патэнцыялу рэспублікі. Закон Рэспублікі Беларусь “Аб свабодзе веравызнання і рэлігійных арганізацыях”. Узаемаадносіны дзяржавы і царквы. Пашырэнне кантактаў з дзяспарай. Нацыянальна-культурнае адраджэнне.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

АСНОЎНАЯ

Крыніцы

- Беларускія летапісы і хронікі. Мінск, 1997.
- Белоруссия в эпоху капитализма: Сб. док. и материалов: В 2 т. Минск, 1983; 1990.
- Белоруссия в эпоху феодализма: Сб. док. и материалов: В 4 т. М., 1959–1979.
- Беларусізацыя. 1920-я гады: Док. і матэрыялы. Мінск, 2001.
- Белорусские оstarбайтеры. Т. 1–5: Док. и материалы. Минск, 1996–1998.
- Восстание в Литве и Белоруссии 1863–1864. Док. и материалы. М., 1965.
- Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны. Док. и материалы. Минск, 1973–1988.
- Знешняя палітыка Беларусі. Зб. док. і матэрыялаў. Т. 1–5. Мінск, 1997–2002.
- Летапісы і хронікі Беларусі: Укладаньне Васіль Варонін. – 2-е выданьне. – Смаленк: Інбелкульт, 2013.
- Лукашенко А. Г.* Исторический выбор Беларуси: Лекция Президента Республики Беларусь в Белорусском государственном университете. Минск, 14 марта 2003. Минск, 2003.
- Полное собрание русских летописей. Т. 32. М., 1975; Т. 35. М., 1980.
- Праграмныя дакументы палітычных партый / Склад. П. І. Брыгадзін. Мінск, 1994.
- Публицистика белорусских народников. Минск, 1993.
- Рэлігійнае пісьменства кірылічнай традыцыі XI–XV стст. Мінск, 2013.
- Унія в документах: Сб. док. и материалов. Минск, 1997.
- Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. Минск, 1977.
- Хрестоматия по истории БССР (1917–1983). Минск, 1984.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

- Великая Отечественная война советского народа (в контексте Второй мировой войны): учеб. пособие / Под ред. А. А. Ковалени, Н. С. Сташкевича. - Минск, 2004.

Гісторыя Беларусі: у 2-х ч. Курс лекцый / П.І.Брыгадзін, І.П.Крэнь, І.І.Коўкель і інш. Мінск, 2000 – 2002.

Гісторыя Беларусі: Навуч. дапам. / А. Г. Каханоўскі, С. М. Ходзін, А. А. Яноўскі і інш. Мінск, 2001.

Гісторыя Беларусі: у 6 т. – Мінск, 2000–2006. Т. 1: Старажытная Беларусь: ад першапачатковага засялення да сярэдзіны XIII ст.; Т. 3: Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVII-XVIII стст.); Т. 4: Беларусь у складзе Расійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.); Т. 5: Беларусь у 1917–1945 гг. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.].

Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 1. Ад старажытных часоў па люты 1917; Ч. 2. Люты 1917–2004 / Пад рэд. Я. К. Новіка, Г. С. Марцуля. Мінск, 2006.

Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 1. Са старажытных часоў да канца XVIII ст. Мінск, 2000; Ч. 2. XIX–XX ст.: Курс лекцый. Мінск, 2002.

Гісторыя сялянства Беларусі: У 3 т. Т. 1. Мінск, 1997; Т. 2. Мінск, 2002.

История Беларуси: Учеб. пособие: В 2 ч. Ч. 2. / Я. И. Трещенок, А. А. Воробьев, Н. М. Пурышева и др. Могилев, 2005.

Каханоўскі А.Г. Гісторыя Беларусі другой паловы XIX ст. : вучэб-метадыч. дапаможнік. Мінск, 2012

Лыч Л. М., Навіцкі У. Л. Гісторыя культуры Беларусі. Мінск, 1996.

ДАДАТКОВАЯ

Крыніцы

Адамушко В.И. Беларусы в советском тылу. Июнь 1941 – 1942. Сб. документов. Минск, 2010.

Беларуская нацыя: уз’яднанне. Верасень 1939 г. – чэрвень 1941 г. Зб. дакументаў і матэрыялаў / Аўт.-склад. У.Ф. Ладысеў. Мінск БДУ, 2004.

Беларусь и война 1812 года. Документы и материалы / Авт.-сост. А.М. Лукашевич, Д.Л. Яцкевич; ред. кол. : В.И. Адамушко (гл.ред) и др. Минск, 2011.

Булгарын Фадзей. Выбранае. – Мінск, 2003.

Архіў уніяцкіх мітрапалітаў. Дакументы да гісторыі царквы ў Беларусі XV—XVI ст. Мінск, 1999.

Борьба за Советскую власть в Белоруссии 1918–1920: Сб. док. и материалов: В 2 т. Минск, 1968–1971.

Вішнеўскі А. Ф., Юхо Я. А. Гісторыя дзяржавы і права ў Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Мінск, 1998.

Гісторыя Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Т. 1. Мінск, 1936.

- Дакументы і матэрыялы па гісторыі Беларусі (1772–1903 гг.). Т. 2. Мінск, 1940.
- Документы и материалы по истории Белоруссии (1900–1917). Т. 3. Минск, 1953.
- Дэкларацыя Вярхоўнага Савета БССР аб дзяржаўным суверэнітэце БССР (27 ліпеня 1990 г.). Мінск, 1990.
- История Беларуси в документах и материалах / Авт.-сост. И. Н. Кузнецов, В. Г. Мазец. Минск, 2000.
- Закон Рэспублікі Беларусь «Аб мовах у Беларускай ССР». Мінск, 1990.
- Калиновский К.* Из печатного и рукописного наследия. Минск, 1988.
- Каліноўскі К.* За нашу вольнасць: Творы, дакументы. Мінск, 1999.
- Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. Мінск, 1994, 1996.
- Канун и начало войны: Док. и материалы. Л., 1991.
- Кооперативно-колхозное строительство в СССР: Док. и материалы. М., 1991.
- Луцкевіч А.* За 25 гадоў (1903–1928). Успаміны аб працы першых беларускіх палітычных арганізацый: БРГ, БСГ. Мінск, 1991.
- Метрыка Вялікага княства Літоўскага: (Копія канца XIV ст.). Мінск, 2000.
- На крутым павароце. Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1919–1931 гг. Дакументы, матэрыялы, аналіз. Мінск, 1999.
- Народное образование в БССР: Сб. док. и материалов: В 2 т. Минск, 1979–1980.
- «Нацистское золото» из Беларуси: Док. и материалы. Минск, 1998.
- Платонаў Р.П.* Беларусь у міжваенны перыяд. Старонкі палітычнай гісторыі ў святле архіўных крыніц. Мінск, 2001.
- Платонов Р.П.* Белоруссия, 1941-й: известный и неизвестный. По документам Национального архива Республики Беларусь. Минск, 2000.
- Польско-советская война 1919–1920: (Ранее не опубликованные документы и материалы). М., 1994. Ч. 1–2.
- Революционный подъем в Литве и Белоруссии в 1861–1862 гг.: Сб. док. М., 1964.
- Русско-белорусские связи: Сб. док. (1570–1667). Минск, 1963.
- Русско-белорусские связи во второй половине XVII в. (1667–1686): Сб. док. Минск, 1972.
- Слова пра паход Ігаравы. Мінск, 1985.
- Слуцкі збройны чын 1920 г. у дакументах і ўспамінах. Мінск, 2001.
- Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии: Сб. док. и материалов. Минск, 1988.
- Статут Великого княжества Литовского 1529 года. Мінск, 1960.
- Статут ВКЛ. Тэкст. Даведнік. Каментарыі. Мінск, 1989.

Федеративный договор. Документы. М., 1992.

Фисенко В. Н. Хартия сотрудничества. Минск, 1993.

Францыск Скарына: Зборнік дакументаў і матэрыялаў. Мінск, 1988.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

Гісторыя Беларусі і сусветная цывілізацыя: дапам. для студэнтаў прыродазн. фак. / А. Г. Каханоўскі [і інш.]. Мінск, 2008.

Гісторыя Беларусі ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі: Дапаможнік: 2-е выд., папр. і паш. / У.А. Сосна і інш.; пад рэд. Л.В. Лойкі. Мінск, 2005.

Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні. Мінск, 1999.

Дзмітрачкоў П. Ф. Старажытная гісторыя Беларусі. Магілёў, 1999.

3 гісторыі палітычных партый: Вучэб. дапам. Мінск, 1993.

История Беларуси: Учеб.-информ. пособие / Под ред. А.Г. Кохановского, О.А. Яновского. Минск, 2001.

История политических партий России и Беларуси (конец XIX – первая четверть XX вв.). Минск, 2001.

Ковкель, И.И. История Беларуси с древнейших времен до нашего времени / И.И. Ковкель, Э.С. Ярмусик. – Минск, 2006.

Матэрыялы па гісторыі Беларусі. Мінск, 2000.

Нарысы гісторыі Беларусі: У 2 ч. / Рэд. М. П. Касцюк і інш. Мінск, 1994–1995.

Октябрь 1917 г. и судьбы политической оппозиции. В 3 ч. Гомель, 1993.

Очерки истории, науки и культуры Беларуси. IX–XX вв. Минск, 1996.

Цяглова В.А., Каханоўскі А.Г., Грыбко І.Л. Гісторыя Беларусі XIX ст. Мінск, 2004.

Эканамічная гісторыя Беларусі. Мінск, 1999.

Даследаванні

Актуальныя праблемы гісторыі Беларусі: стан, здабыткі і супярэчнасці, перспектывы развіцця: У 4 частках / Пад рэд. І.П. Крэня, У.І. Навіцкага, І.А. Змітровіча. – Гродна: ГрДУ, 2003.

Абецедарскі Л.С. Белоруссия и Россия XVI–XVII вв. Минск, 1978.

Агіевіч У.У. Імя і справа Скарыны: У чых руках спадчына. Мінск, 2002.

Адамушка У.І. Палітычныя рэпрэсіі 20–50-х гг. на Беларусі. Мінск, 1994.

Актуальные проблемы формирования правового государства в Республике Беларусь. Минск, 1996.

Алексеев Л.В. Смоленская земля в IX–XIII вв.: Очерки истории Смоленщины и Восточной Белоруссии. М., 1980.

- Аляксееў В.П., Вітаў М.У., Цягака Л.У.* Расавая геаграфія беларусаў і праблемы этнагенезу. Мінск, 1994.
- Анішчанка Я.К.* Беларусь у часы Кацярыны II (1772–1796). Мінск, 1998.
- Антон Луцкевич: Материалы следственного дела НКВД БССР / Науч. ред. В.Н. Михнюк. Минск, 1997.
- Арлоў У. А.* Таямніцы полацкай гісторыі. Мінск, 1994.
- Беларусь на мяжы тысячагоддзяў / І.М. Абрамаў, Я.М. Бабосаў, А.У. Верашчагіна і інш. Мінск, 2000.
- Беларусь на пуці к еўрапейскай інтэграцыі: вопыты суверенітэта. Мінск, 1997.
- Беларусь паміж Усходам і Захадам: Праблемы міжнацыянальнага, міжрэлігійнага і міжкультурнага ўзаемадзеяння, дыялогу і сінтэзу. Ч. 1, 2. Мінск, 1997.
- Белоруссия и Россия: отечества и государства. М., 1997.
- Біч М.* Беларускае адраджэнне ў XIX – пачатку XX ст. Мінск, 1993.
- Блинова Т.* Иезуиты в Белоруссии. Минск, 1990.
- Бохан Ю.М.* Наёмнае войска ў Вялікім княстве Літоўскім у XV–XVI стст. Мінск, 2004.
- Бохан Ю.М.* Узбраенне войска ВКЛ другой паловы XIV – канца XVI ст. – Мінск, 2002.
- Бохан, Ю.М.* Побыт феадалаў Вялікага Княства Літоўскага ў XV – сярэдзіне XVII стагоддзя / Ю.М. Бохан, А.А. Скеп'ян. Мінск : Беларусь, 2011.
- Бригадин П.И.* Эсеры в Беларуси (конец XIX в. – февраль 1917 г.). Минск, 1994.
- Бригадин П.И.* История Беларуси в контексте европейской истории: курс лекций. Минск, 2007.
- Брыгадзін П.І., Мацяс І.Д.* Усевалад Ігнатоўскі: Палітычны дзеяч, вучоны. Мінск, 1998.
- Бяспалая М.* Беларуская вёска ў першыя гады нэпа (1921–1923). М., 1999.
- Вабішчэвіч А.М.* Нацыянальна-культурнае жыццё Заходняй Беларусі (1921–1939). Брэст, 2008.
- Валаханович И.А.* Антисоветское подполье на территории Беларуси в 1944–1953 гг. Минск, 2002.
- Варонка Я.* Беларускі рух ад 1917 да 1920 г. Кароткі агляд. Мінск, 1991.
- Волкогонов Д. А.* Семь вождей. Галерея лидеров СССР: В 2 кн. Минск, 1995.
- Варонін, В. А.* Князь Юрай Лынгвеневіч Мсціслаўскі: Гістарычны партрэт. Мінск, 2010.
- Врублевский А.П., Протьюко Т.С.* Из истории репрессий против белорусского крестьянства. 1929–1934 гг. Минск, 1992.

Ганцова С.К., Чамярыцкі В.А., Штыхаў Г.В. Сведкі беларускай мінуўшчыны (VI–XV ст.). Мінск, 1996.

Галенчанка Г.Я. Францыск Скарына – беларускі і ўсходнеславянскі першадрукар. Мінск, 1993.

Гарбачова В.В. Паўстанне 1830–1831 гадоў на Беларусі. Мінск, 2001.

Гістарычны Атлас Беларусі. Том 1. Беларусь ад старажытных часоў да канца XVIII ст. Варшава–Мінск, 2008.

Гісторыя сялянства Беларусі: Са старажытных часоў да 1996 г.: У 3 тамах / Я.К.Анішчанка, Г.Я.Галенчанка, В.Ф.Голубеў і інш.; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут гісторыі. Мінск, 1997–2002.

Гісторыя Беларусі і сусветная цывілізацыя: дапам. для студэнтаў прыродазн. фак. / А.Г. Каханоўскі і інш. Мінск БДУ, 2008.

Гісторыя Беларусі ў 6 т. / рэдкал. М.П. Касцюк (гал. рэд.) і інш. Мінск, 2000–2006.

Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пач. XXI ст.: у 2 кн. – Кн. 1 / А.А. Каваленя [і інш.]. Рэд.кал. А.А. Каваленя [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. - Мінск, 2011.

Голенченко Г.Я. Идеиные и культурные связи восточнославянских народов в XVI – середине XVII вв. Минск, 1989.

Голубеў В.Ф. Сялянскае землеўладанне і землекарыстанне на Беларусі XVI–XVIII ст. Мінск, 1992.

Голубеў В.Ф. Сельская абшчына ў Беларусі XVI–XVIII стст. Минск, 2008.

Глушаков В.В. Беларусь на пороге тысячелетий. Минск, 1999.

Государственность Беларуси. Проблемы формирования в программах политических партий. Минск, 1999.

Грицкевич А.П. Социальная борьба горожан (XVI–XVIII вв.). Минск, 1979.

Груша А.І. Канцылярыя Вялікага княства Літоўскага 40-х гадоў XV – першай паловы XVI ст. Мінск, 2006.

Груша А.И. Документальная письменность Великого Княжества Литовского (конец XIV – первая треть XVI в.). Минск, 2015.

Довнар-Запольский М. В. История Белоруссии. Минск, 2003.

Доўнар-Запольскі М. В. Гісторыя Беларусі. Мінск, 1994.

Емельянчук У. Паланез для касінераў: (З падзей паўстання 1794 г. пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі на Беларусі). Мінск, 1994.

Ермолович В.И., Жумарь С.В. Огнем и мечом: Хроника польского националистического подполья в Белоруссии (1939 –1953 гг.). Минск, 1994.

Забайскі М.М. Расійская Дзяржаўная дума ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі (1906–1917 гг.). Мінск, 1999.

Загарульскі Э. М. Заходняя Русь у IX–XIII ст. Мінск, 1998.

Загорульский Э.М. Белая Русь. Середина I тыс. – середина XIII в. Минск, 2013.

Загорульский Э.М. Славяне. Происхождение и расселение на территории Беларуси. – Минск: БГУ, 2013.

Загоров, А.А. Цензура в Беларуси: законодательство и практика в первой половине XIX века. – БрГУим. Пушкина, 2006.

Зелинский П.И. Политическая работа КПЗБ в массах. 1928–1939 гг. Минск, 1988.

Зялінскі П.І. Гісторыя Беларусі (1917–1945): дапаможнік / П.І. Зялінскі, У.К. Коршук, У.Ф. Ладысеў. Мінск: БДУ, 2012.

З гісторыі уніяцтва ў Беларусі (да 400-годдзя Брэсцкай уніі) / Пад рэд. М.В. Біча, П.А. Лойкі. Мінск, 1996.

Игнатенко А.П. Борьба белорусского народа за воссоединение с Россией (вторая половина XVII–XVIII вв.). Минск, 1974.

Ігнаценка І.М. Кастрычніцкая рэвалюцыя на Беларусі: Асаблівасці і вынікі. Мінск, 1995.

Ігнатоўскі У.М. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. Мінск, 1991.

Иностранная военная интервенция в Белоруссии 1917–1920 гг. Минск, 1990.

История Беларуси: полный курс: полный курс. учеб. пособие / А.Г. Кохановский и др. Минск, 2010.

История политических партий: Материалы для самостоятельной работы студентов / Под общ. ред. В. К. Коршука, И. Ф. Романовского. Минск, 2002.

Каваленя А.А. Прагерманскія саюзы моладзі на Беларусі. Мінск, 1999.

Калечиц Е.Г. Первоначальное заселение территории Белоруссии. Минск, 1984.

Канфесіі на Беларусі (канец XVIII–XX ст.). Мінск, 1998.

Касцюк М.П. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі. Мінск, 2000.

Каханоўскі А.Г. Сацыяльная трансфармацыя беларускага грамадства (1861–1914). Мінск, 2013.

Каханоўскі Г.А. Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI–XIX ст. / Навук. рэд. Л. Д. Побаль. Мінск, 1984.

Каханоўскі Г.А., Каханоўскі А.Г. Руплівец нашай старасветчыны: Яўстах Тышкевіч. Мінск, 1991.

Кісялёў Г.В. На пераломе дзвюх эпох: Паўстанне 1863 г. на Міншчыне. Мінск, 1990.

Киселев, А.А. Система управления и чиновничество белорусских губерний в конце XVIII – первой половине XIX в. – Минск, 2007.

Коршук В.К. Политические партии: история и современность. Учеб.-метод. комплекс для студентов гуманитар. фак. / В.К. Коршук, И.Ф. Романовский, Е.А. Гребень. Минск, 2007.

Краўцэвіч А.К. Стварэнне Вялікага княства Літоўскага. Мінск, 1998.

Кром М.М. Меж Русью и Литвой: Западнорусские земли в системе русско-литовских отношений конца XV – первой половины XVI в. М., 1995.

Крук У.П. Сялянскі рух на Беларусі. 1864–1900. Мінск, 1993.

Круталевиц В.А. На путях национального самоопределения: БНР–БССР–РБ. Минск, 1995.

Круталевиц В.А. История Беларуси: становление национальной державности (1917–1922). Минск, 2002.

Культурна-нацыянальныя працэсы на Беларусі ў другой палове XIX–XX ст.: Зб. навук. прац / Пад агульн. рэд. М. Забаўскага, І. Канапацкага. Мінск, 1998.

Куль-Сяльвёрстава С.Я. Беларусь на мяжы стагоддзяў (другая палова XVIII – 1820 г.). Мінск, 2000.

Лабынцаў Ю. Пачатак Скарынам. Беларуская друкаваная літаратура эпохі Рэнэсансу. Мінск, 1990.

Ладысеў У.Ф. Брыгадзін П.І. На пераломе эпох: Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.). Мінск, 1999.

Ладысеў У.Ф. Паміж Усходам і Захадам. Станаўленне дзяржаўнасці і тэрытарыяльнай цэласнасці Беларусі (1917–1939) / У.Ф. Ладысеў, П.І. Брыгадзін. Мінск 2003.

Ладысев В.Ф. В борьбе за демократические права и свободы: (Из исторического опыта Компартии Западной Белоруссии, 1929–1938 гг.). Минск, 1988.

Лебедев А.Д. Политика Советской власти по отношению к Римско-католической церкви в БССР (1919 – 1929 гг.) – Минск: РИВШ, 2013.

Лепеш, О.В. Комитет западных губерний: организация и деятельность (1831–1848) – Минск 2010.

Лемяшонок У.І. Вызваленне – без грыфа «Сакрэтна». Мінск, 1996.

Літвін А.М. Акупацыя Беларусі (1941–1944): Пытанні супраціву і калабарацыі. Мінск, 2000.

Лойка П.А. Шляхта беларускіх зямель у грамадска-палітычным жыцці Рэчы Паспалітай другой паловы XVI – першай трэці XVII ст. Мінск, 2002.

Лойка П.А. Прыватнаўласніцкія сяляне Беларусі: Эвалюцыя феадальнай рэнты ў 2-й палове XVII–XVIII ст. Мінск, 1991.

Луговцова С.А. Политика российского самодержавия по отношению к дворянству Белоруссии в конце XVIII – первой половине XIX в. Минск, 1997.

Луцкевіч А. Польская акупацыя ў Беларусі. Мінск, 1992.

Любавский М.К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно. М., 1910.

Лукашевич А.М. Градоправители Минска: история власти (февраль 1917 – декабрь 2013). Минск, 2013.

Марзалюк І.А. Гісторыя рэлігіі Беларусі ў Х–XVIII ст. Магілёў, 1997.

Марзалюк І.А. Міфы "Адраджэнскай" гістарыяграфіі Беларусі: манаграфія / І.А. Марзалюк. Магілёў, 2009.

Марозава С. Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці Беларусі (1596–1839 гг.). Гродна, 1996.

Мартос А. Беларусь в исторической, государственной и церковной жизни. Минск, 1990.

Мельнікаў А.А. Кірыл, епіскап Тураўскі. Минск, 2000.

Мельник В.А. Основы идеологии белорусского государства: учеб. пособие / В.А. Мельник. Минск, 2011.

Михнюк В.Н. Социалистические преобразования в западных областях БССР (сентябрь 1939 – июнь 1941 гг.): Историогр. очерк. Минск, 1979.

Михнюк В.Н. Становление и развитие исторической науки Советской Белоруссии (1919–1941 гг.) / Под ред. П. Т. Петрикова. Минск, 1985.

Міхнюк У.М. Арыштаваць у высылцы: Дакументальны нарыс пра А. Дудара. Мінск, 1996.

На шляху станаўлення беларускай нацыі: гістарыяграфічныя здабыткі і праблемы / В.В. Яноўская і інш.; навук. рэд. В.В. Яноўская. Мінск, 2011

Насевіч В.Л. Пачаткі Вялікага княства Літоўскага: Падзеі і асобы. Мінск, 1993.

Опыт тысячелетия. Средние века и эпоха Возрождения. М., 1996.

Павлов Я.С. Советско-германские договоры 1939–1941 гг.: Трагедия тайных сделок. Минск, 1996.

Падокшын С.А. Унія. Дзяржаўнасць. Культура (філасофска-гістарычны аналіз). Мінск, 1998.

Палітычныя партыі Беларусі: Дапам. для вывучаючых гісторыю Беларусі. Мінск, 1994.

Паречина С.Г. Институт президентства: история и современность. Минск, 2003.

Первая мировая война — пролог XX века. М., 1998.

Пілецкі В.А. Першабытнае грамадства на Беларусі. Мінск, 1996.

Пилипенко М. Возникновение Белоруссии. Новая концепция. Минск, 1991.

Пичета В.И. Белоруссия и Литва XV-XVI вв. (исследования по истории социально-экономического, политического и культурного развития). М., 1961.

Платонаў Р.П. Лёсы: Гісторыка-дакументальныя нарысы аб людзях і малавядомых падзеях духоўнага жыцця ў Беларусі 20–30-х гг. Мінск, 1998.

Платонаў Р.П. На крутым павароце: Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1929–1931 гг. Мінск, 1999.

Попов М.А. Митрополит Станислав Богуш-Сестренцевич (1731 – 1826): роль в формировании правительственной политики по отношению к Римско-католической церкви на белорусских землях (конец XVIII – первая четверть XIX в.). Минск, 2012.

Праблемы ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР: Гісторыя і сучаснасць / Адк. рэд. П. І. Брыгадзін, У. Ф. Ладысеў. Мінск, 2000.

Протьюко Т.С. Становление советской тоталитарной системы в Беларуси (1917–1941 гг.). Минск, 2002.

Проблемы формирования белорусской государственности в XX – начале XXI века: избранные труды Н.С. Сташкевича / Под науч. ред А.Н. Данилова, В.С. Кошелева. Минск, 2012.

Политический партии РБ: материалы для самостоятельной работы студентов / Авт.-сост. В.К. Коршук, А.Г. Кохановский, И.Ф. Романовский. Минск, 2005.

Рудовіч С. Час выбару: Праблема самавызначэння Беларусі ў 1917 г. Мінск, 2001.

Саверчанка І.В. Сымон Будны – гуманіст і рэфарматар. Мінск, 1993.

Сагановіч Г.М. Невядомая вайна 1654—1667 гг. Мінск, 1995.

Сагановіч Г.М. Войска Вялікага княства Літоўскага ў XVI—XVII стст. Мінск, 1994.

Сагановіч Г.М. Айчыну сваю баронячы: Канстанцін Астрожскі. Мінск, 1992.

Сарокін А.М. На ростанях айчыннай гісторыі. Беларуская вёска (1917–1990 гг.). Мінск, 1999.

Сачанка Б. Беларуская эміграцыя. Мінск, 1991.

Седов В.В. Славяне в древности. М., 1994.

Соколова М.А. Общественное движение на территории Беларуси (XIX – начало XX в.): историография, методические принципы исследования. Минск 2011

Сямашка Я. Армія Краёва на Беларусі. Мінск, 1994.

Скарына і яго эпоха. Мінск, 1990.

Славяне и их соседи. М., 1999.

Слобожанін В. П. Земское самоуправление в Беларуси (1905–1917 гг.). Минск, 1994.

Снапкоўскі У.Е. Знешнепалітычная дзейнасць Беларусі. 1944–1953 гг. Мінск, 1997.

Снапкоўскі, У.Е. Гісторыя знешняй палітыкі Беларусі. У 2 ч. Мінск: БДУ, 2003.

Содружество Независимых Государств: портрет на фоне перемен / Авт.-сост. А. Белько и др.; Отв. ред. И. М. Коротченя. Минск, 1996.

Сокал С.Ф. Кароткі агляд гістарычнай, палітычнай і прававой думкі Беларусі. Магілёў, 1999.

Соловьев А.К. Белорусская Центральная Рада: создание, деятельность, крах. Минск, 1995.

Сосна У.А. Фарміраванне саслоўна-групавога складу сялянства Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. Мінск, 2000.

Становление и развитие белорусской государственности / А.Г. Кохановский и др. Минск, 2011.

Сташкевич Н.С. Приговор революции: Крушение антисоветского движения в Белоруссии, 1917–1925. Минск, 1985.

Страницы истории Компартии Белоруссии: суждения, аргументы, факты / Сост. Ю. П. Смирнов, Н. С. Сташкевич; Под ред. Р. П. Платонова. Минск, 1990.

Таляронак С. Грамадска-палітычны рух на Беларусі (канец XVIII — 30-я гг. XIX ст.). Мінск, 1998.

Тарле Е.В. Нашествие Наполеона на Россию. М., 1992.

Тимохович И. В. Битва за Белоруссию. Минск, 1994.

Туронак Ю. Беларусь пад нямецкай акупацыяй. Мінск, 1993.

Турук Ф.Ф. Белорусское движение. Очерк истории национального и революционного движения белорусов / Предисл. А. Кавки. Минск, 1994.

Унучак А.У. «Наша ніва» і беларускі нацыянальны рух (1906 – 1917 гг.). Мінск, 2008.

Урбан П. Да пытання этнічнай прыналежнасці старажытных ліцьвінаў. Мінск, 1994.

Улашчык М. М. Працы па археаграфіі і крыніцазнаўству гісторыі Беларусі: 3 рукапіснай спадчыны / Уклад.: Я. М. Кісялёва, В. У. Скалабан; Рэдкал.: Н. М. Дзятчык і інш. Мінск, 1999.

Філаматы і філарэты. Мінск, 1998.

Ходзін С.М. Беларуская вёска ў міжваенны час: шляхі і формы савецкай мадэрнізацыі (1921—1939). Мінск, 2014.

Ходзін С.М. Крыніцы гісторыі Беларусі (гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне): Вучэб. дапам. Мінск, 1999.

Ходзін С.М. Гісторыя культуры Беларусі ў 1920–1930-я гг.: Дапам. для студэнтаў. Мінск, 2001.

Чаропка В. Уладары Вялікага княства. Мінск, 1996.

Цвікевич А. Краткий очерк возникновения БНР. Минск, 1990.

- Цітоў В.С.* Этнаграфічная спадчына. Беларусь: краіна і людзі. Мінск, 2001.
- Цьвікевіч А.* «Западно-руссизм». Нарысы з гісторыі грамадскай мыслі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. 2-е выд. Мінск, 1993.
- Шадурский В.Г.* Культурныя сувязі Беларусі со странами Центральной и Западной Европы (1945–1990 гг.). Минск, 2000.
- Шалькевич В.Ф.* Кастусь Калиновский: Страницы биографии. Минск, 1988.
- Швед В.В.* Беларускія старонкі дзекабрыстаў. Мінск, 1998.
- Швед В.В.* Паміж Польшчай і Расіяй: Грамадска-палітычнае жыццё на землях Беларусі (1772–1863). Гродна, 2001.
- Щеглов Г.Э.* 1863-й. Забытые страницы. Минск, 2005.
- Этнаграфія беларусаў: гістарыяграфія, этнагенез, этнічная гісторыя. Мінск, 1985.
- Юхо І.А.* Крыніцы беларуска-літоўскага права. Мінск, 1991.
- Юхо Я.А.* Кароткі нарыс гісторыі і права Беларусі. Мінск, 1992.
- Юхо Я.А.* За вольнасць нашу і вашу: Тадэвуш Касцюшка. Мінск, 1992.
- Юхо Я.А.* Гісторыя дзяржавы і права Беларусі. У 2 ч. Ч.1. Мінск, 2000; ч.2. Мінск, 2003.
- Яноўская В.В.* Хрысціянская царква ў Беларусі 1864 – 1914 гг. Мінск, 2002
- Янушкевіч, А.М.* Вялікае княства Літоўскае і Інфлянцкая вайна 1558–1570 гг. / А.М. Янушкевич. Мінск, 2007.
- Янушкевіч Я.* Неадменны сакратар адраджэння: Вацлаў Ластоўскі. Мінск, 1995.

Навукова-даведачныя выданні

- Архітэктура Беларусі: Энцыкл. давед. / Рэдкал.: А. А. Воінаў і інш. Мінск, 1993.
- Асветнікі зямлі Беларускай: Энцыкл. давед. Мінск, 2001.
- Беларуская Савецкая Энцыклапедыя: У 12 т. Мінск, 1969–1975. Т. 1–2.
- Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Мінск, 1996–2004. Т. 1–18.
- Беларуская ССР: Кароткая энцыкл. Мінск, 1976–1981. Т. 1–5.
- Беларусь: Энцыкл. давед. Мінск, 1995.
- Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941–1945): Энцыкл. Мінск, 1990.
- Бібліяграфія па гісторыі Беларусі: Феадалізм і капіталізм. Мінск, 1969.
- Беларускія пісьменнікі: Біябібліягр. давед. Мінск, 2000. Т. 1–6.
- Вялікае Княства Літоўскае: Энц.: у 3 т. Мінск, 2005–2010.
- Ілюстраваная храналогія гісторыі Беларусі: Ад старажытнасці да пачатку XX ст. Мінск, 1995.
- История Беларуси: Сл.-справ. Минск, 2000.
- Мысліцелі і асветнікі Беларусі: Энцыкл. давед. Мінск, 1995.
- Памяць Беларусі: Рэспубліканская кніга. Мінск, 2005.

Францыск Скарына і яго час: Энцыкл. давед. Мінск, 1988.

Храналогія гісторыі Беларусі. Мінск, 1992.

Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Мінск, 1993–2001.

Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5 т. Мінск, 1982–1987.

Этнаграфія Беларусі: Энцыкл. Мінск, 1983.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННЮ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАМІ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ «ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ»

Важнае значэнне ў падрыхтоўцы спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй адыгрывае кампетэнтнасны падыход, які істотна павялічвае практычную арыентаванасць адукацыйнага працэсу і ролю кіруемай самастойнай працы. Кіруемая самастойная праца студэнтаў арганізуецца прадстаўнікамі прафесарска-выкладчыцкага складу структурных падраздзяленняў устаноў вышэйшай адукацыі, выкладчыкамі ўстаноў вышэйшай адукацыі ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай працы студэнтаў, распрацаваным установай вышэйшай адукацыі. Пры гэтым патрэбна кіравацца існуючымі нарматыўнымі дакументамі, а таксама існуючым вопытам устаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Кіруемая самастойная праца студэнтаў прадугледжвае выкананне тэстаў, здачу прамежкавых залікаў, выкананне кантрольных прац, напісанне рэфератаў, азнаямленне з вучэбнай, вучэбна-метадычнай і навуковай літаратурай, працу з гістарычнымі крыніцамі, напісанне эсэ па праблемным тэмам, выкананне вучэбна-даследчыцкіх прац, стварэнне прэзентацый, электронных вучэбна-метадычных комплексаў і інш.

Па кожнаму вучэбнаму раздзелу ў адпаведнасці з яго мэтай і задачамі па фарміраванню і развіццю ў студэнтаў прафесіянальных кампетэнцый выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца разнастайныя педагогічныя тэхналогіі. У ліку эфектыўных педагогічных метадык і тэхналогій, якія спрыяюць актывізацыі пазнавальнай творчай дзейнасці студэнтаў, набыццю імі вопыту самастойнага вырашэння разнастайных задач, неабходна вылучыць:

- тэхналогіі модульна-рейтынгавага навучання;
- тэхналогіі вучэбна-даследчыцкай дзейнасці;
- камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, круглыя сталы, прэс-канферэнцыі, вучэбныя дэбаты і інш.);
- гульнявыя тэхналогіі (арганізацыя і правядзенне дзелавых, ролевых, імітацыйных гульняў і інш.).

СРОДКІ ДЫЯГНОСТЫКІ ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

Для дыягностыкі кампетэнцый будучых спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй прадугледжана працэдура, якая адпавядае адукацыйнаму стандарту:

- вызначэнне аб'ектаў дыягностыкі, якімі з'яўляюцца кампетэнцыі выпускніка;
- выяўленне фактычных вучэбных дасягненняў студэнта з дапамогай крытэрыяльна-арыентаваных тэстаў і іншых сродкаў дыягностыкі;
- вымярэнне ступені адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням навучальнага стандарта;
- ацэнка вынікаў выяўлення і вымярэння адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта (з дапамогай шкалы ацэнак).

Для дыягностыкі кампетэнцый выкарыстоўваюцца наступныя формы:

- *вусная форма* (сумоўе, кансультацыі, вусны экзамен, вусны залік, дыскусіі, даклады на семінарскіх занятках, даклады на спецыялізаваных канферэнцыях, ацэньванне на аснове «дзелавой гульні» і інш.);
- *пісьмовая форма* (тэсты, кантрольныя апытанні, рэфераты, справаздачы па навукова-даследчыцкай рабоце, пісьмовыя экзамены, пісьмовы залік, ацэнка на аснове кейс-метада, ацэнка на аснове праектнага метада і інш.);
- *вусна-пісьмовая форма* (справаздачы па аўдыторных практычных заданнях з іх вуснай абаронай, курсавыя работы з іх вуснай абаронай, экзамены па дысцыпліне, ацэнка на аснове праектнага метада і інш.);
- *тэхнічная форма* (электронныя тэсты, электронныя практыкумы, візуальныя лабараторныя работы і інш.).

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў на экзаменах па дысцыпліне ажыццяўляецца па дзесяцібальнай шкале. Для ацэнкі вучэбных дасягненняў студэнтаў выкарыстоўваюцца крытэрыі, зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.